

*Koncept
Krajske
politike
Slovenije*

***Koncept
Krajinske
politike
Slovenije***

Februar 2020

Izdajatelj in založnik Društvo krajinskih arhitektov Slovenije
Jamnikarjeva 101, 1000 Ljubljana, info@dkas.si

Uredili Tadej Bevk
mag. Jelka Hudoklin
dr. Aleš Mlakar

Pri pripravi koncepta so sodelovali Tadeja Ažman
Špela Berlot
Tadej Bevk
Nika Cigoj Sitar
mag. Jelena Hladnik
mag. Jelka Hudoklin
dr. Aleš Mlakar
Barbara Mlakar
dr. Maja Simoneti
Gaja Trbižan
Katarina Žakelj

Sofinancer projekta Ministrstvo za okolje in prostor
Dunajska 48, 1000 Ljubljana, gp.mop@gov.si

Jezikovni pregled Alkemist, prevajalske storitve, d.o.o.

Fotografije Tadej Bevk, Nika Cigoj Sitar, Jelka Hudoklin, Aleš Mlakar, Luka Vidic

Oblikovanje Roman Ražman

Spletna izdaja
Ljubljana, februar 2020
Gradivo je na voljo na spletnem naslovu <http://www.krajinskapolitika.si>

DKAS

Kataložni zapis o publikaciji (CIP)
pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani
COBISS.SI-ID=13576707
ISBN 978-961-94341-4-7 (pdf)

PREDGOVOR 7

NAGOVORI 11

UVOD: OD ANALIZ DO KONCEPTA 19

Ozadje in namen 21

Potek dela 21

Osnova za pripravo koncepta Krajinske politike Slovenije 25

Krajinska politika Slovenije kot sistem in formalni dokument 26

PREDLOG VSEBINE DOKUMENTA »KRAJINSKA POLITIKA SLOVENIJE:

SISTEM VARSTVA, NAČRTOVANJA IN UPRAVLJANJA KRAJINE« 31

1 Namen in cilji krajinske politike slovenije 34

1.1 Namen Krajinske politike Slovenije 34

1.2 Slovenska krajina – stanje, potrebe in priložnosti 34

1.3 Cilji – kaj prinaša krajinska politika 36

2 Temeljna načela in zeleno stanje krajine 41

3 Pravni okvir 42

4 Organizacijski okvir 45

4.1 Organizacijska struktura in pristojnosti za izvajanje krajinske politike 45

4.2 Podatki in informacije 46

4.3 Organizacija upravljanja krajine 47

5 Orodja za varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine 49

5.1 Krajinski terminološki slovar 49

5.2 Krajinska tipologija in katalog krajin 49

5.3 Prostorsko načrtovanje in graditev objektov 50

5.4 Presoja vplivov na okolje/krajino 51

5.5 Zavarovana in posebna krajinska območja 51

5.6 Resorni razvojni programi in drugi dokumenti 54

5.7 Sodelovanje in partnerstva 54

5.8 Spremljanje stanja in nadzor 56

6 Ozaveščanje, izobraževanje, razvoj stroke in dobre prakse 57

6.1 Ozaveščanje 57

6.2 Izobraževanje in raziskovanje 57

6.3 Promocija, primeri dobre prakse, nagrade 58

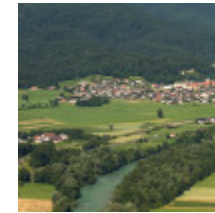
7 Finančni mehanizmi 61

8 Akcijski načrt za obdobje 2020–2025 62

ZAKLJUČEK: OD KONCEPTA DO RESOLUCIJE 65

Predgovor

JOŽE NOVAK
LUKA JAVORNIK
BARBARA KOSTANJŠEK

predsedniki upravnega odbora DKAS,
ki so vodili priprave in izvedbo naloge
vključno do izdaje publikacije

KONCEPT KRAJINSKE POLITIKE, predstavljen v tej publikaciji, je rezultat večletnih prizadevanj stroke za ustreznejše urejanje krajine v Sloveniji. Vsa ta prizadevanja so bila povzeta, dopolnjena in sistemizirana v projektu Varstvo in razvoj slovenske krajine: Izhodišča za oblikovanje krajinske politike, ki ga je izdelalo Društvo krajinskih arhitektov Slovenije – DKAS v sodelovanju z IPOP – Inštitutom za politike prostora in CIPRA Slovenija, društvom za varstvo Alp, s podporo Ministrstva za okolje in prostor v letih 2018–2019.

Krajina je ena najprepoznavnejših značilnosti države – je rezultat delovanja številnih generacij, naš ponos in razvojni vir. Dobro poznavanje stanja in procesov v krajini, razumevanje pomena krajine za kulturni, socialni in gospodarski razvoj ter usklajeno delovanje vseh deležnikov so ključnega pomena za kakovostno urejanje krajine in so v interesu države in vseh prebivalcev. Zato potrebujemo krajinsko politiko.

Spremembe so opredeljujoča značilnost krajine. Želja po njihovem obvladovanju je že od nekdaj vodila v načrtno prizadevanje po ohranjanju njenih gospodarskih, naravnih, kulturnih in družbenih vrednosti. Z razvojem varstva okolja se je to prizadevanje sistematično uveljavilo v obliki krajinskega (varovalnega) načrtovanja, ki ga je Slovenija med prvimi na svetu začela uveljavljati z vključevanjem v prostorsko zakonodajo in prakso. Zakon o urejanju prostora iz leta 1984 je v mednarodnem okolju veljal za zgleden primer celovite integracije varstvenega in razvojnega načrtovanja in leta 2001 je bila Slovenija med prvimi podpisnicami Evropske konvencije o krajini.

Temu obdobju konstruktivnega razvoja stroke so sledili številni posegi v zakonodajo, ki so osiromašili možnosti za učinkovito krajinsko načrtovanje, varstvo in upravljanje krajine. Stroka je že pred desetletjem začela opozarjati, da se posledice vse bolj kažejo v slovenski krajini, ki se hitro spreminja na slabše. Oddelek za krajinsko arhitekturo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani je organiziral mednarodno konferenco Krajinska politika Slovenije (2012), skupina Odgovorno do prostora! je javno izpostavila nujnost priprave krajinske politike v dokumentu Kultura prostora zdaj! (2016), DKAS je organiziral več javnih strokovnih razprav o razmerah v urejanju krajine, uspelo pa mu je vzbuditi tudi zanimanje štirih, za krajino ključnih ministrstev, ki so leta 2018 podprla predlog DKAS, naj vlada RS pristopi k pripravi Krajinske politike.

V okviru razpisa za nevladne organizacije je Ministrstvo za okolje in prostor DKAS naročilo izdelavo projekta, katerega rezultat je povzet v tej publikaciji. Podrobnejši vpogled v strokovna gradiva, poročila o tematskih delavnicah in srečanjih medresorske delovne skupine ter v številne vzporedne dejavnosti in dogodke pa je omogočen na spletni informativni platformi krajinskapolitika.si.

Prijazno vabljeni k branju in brskanju!

Nagovori

F Gozd na Dolenjskem, Luka Vidic

ALEŠ PRIJON

državni sekretar

Ministrstvo za okolje in prostor

KULTURNA KRAJINA je eden od najprepoznavnejših elementov identitete in kulturno bogastvo vsakega naroda. Vsakdo v sebi nosi podobe kulturnih krajin svoje dežele. Te podobe so nedeljivi del njegovega samozavedanja in občutka pripadnosti skupnosti.

Kulturna krajina omogoča tako identifikacijo ljudem kot tudi osnovo za gospodarstvo. Precej je namreč sodobnih tržnih dejavnosti, ki so neposredno vezane na kakovost grajenega okolja ter ohranjene in prepoznavne kulturne krajine. Ne samo turizem, tudi skoraj vse blagovne znamke gradijo na identitetah, med katerimi so krajinske med pomembnejšimi. Identitete izhajajo iz značilnosti kulturne in naravne krajine, ki skupaj tvorita nedeljivo celoto.

Kulturna krajina kot kakovost ni samoumevna. Je precej ranljiva. Trajno jo lahko poškodujejo nove, intenzivne dejavnosti, prav tako tudi opustitev tradicionalnih človekovih dejavnosti. Posebej sta potrebni previdnost in senzibilnost pri umeščanju različnih objektov v prostor. Naselja in druge prostorske oblike, človekove dejavnosti ter prehajanja iz kulturne v naravno krajino soustvarjajo izredno občutljiv in kompleksen sistem.

Kulturna krajina se je izgrajevala skozi dolga stoletja in je nastala kot posledica naravnih danosti, od oblikovanosti terena in naravnih procesov pa do izkoriščanja naravnih virov. Je izraz človekove racionalnosti, iznajdljivosti in trdoživosti v boju z naravo. Nastala je kot posledica načina obdelovanja površin in drugih gospodarskih dejavnosti, predvsem kmetijskih. Vzporedno in prepletено s tem pa se je skozi prepoznavnost krajine razvijalo tudi narodno samozavedanje, pozneje artikulirano v narodovi identiteti.

Kulturna krajina je v marsičem podobno pomembna kot jezik. Z obema kot narod obstanemo ali pa se razpršimo. In to velja za vse narode.

Zato je tudi nenavadno, da je moralo preteči toliko časa, da se je uveljavilo zavedanje o pomenu krajine kot take v primerjavi z npr. precej starejšo etnologijo, in to kljub temu, da je kulturna krajina prav tako temelj narodove biti kot etnološke značilnosti.

Šele na prehodu v 21. stoletje, leta 2000, smo dočakali prvi pomembni deklarativni dokument o krajini – Evropsko konvencijo o krajini. Slovenija je konvencijo sicer hitro, že v letu 2003, ratificirala, a se na operativni ravni žal ni zgodilo nič.

Zavedanje, da je treba dobre namene materializirati skozi konkretne dejavnosti, torej skozi družbene in državne politike, je zorelo predvsem v krajinskoarhitekturni stroki ter med nekaterimi drugimi strokovnjaki s področja arhitekture in prostora.

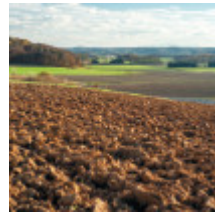
In čeprav bi bilo sicer običajno in v razvitih družbah normalno, da bi država povabila stroko k oblikovanju operativnega dokumenta, se to pri nas v zadnjih dvajsetih letih ni zgodilo. Ministrstvo za okolje in prostor je

v okviru javnega razpisa za sofinanciranje projektov nevladnih organizacij, ki delujejo na področju narave, okolja in prostora, nato le podprlo predlog stroke in tako je nastal dokument »Koncept Krajinske politike Slovenije«. Za to delo gre zahvala predvsem Društvu krajinskih arhitektov Slovenije, ki je dokument pripravilo v sodelovanju z Inštitutom za politike prostora (IPoP) in društvom za varstvo Alp CIPRA Slovenija.

Koncept obravnava vse pomembne vsebine politike, ki jih kot družba moramo voditi, da bomo sposobni ohranjati, razvijati in varovati svoje krajinske kakovosti. Kot tak predstavlja šele osnovo, ki pa mora pripeljati do obvezujočega dokumenta. Zato je seveda potrebno, da se dokument »Krajinska politika Slovenije« sprejme tudi formalno, tako kot je bila sprejeta s strani Vlade RS »Arhitekturna politika«, s čimer je slednja dobila a priori zagotovljeno mesto v vseh poznejših normativnih dokumentih in političnih odločitvah slovenske države, povezanih z izvajanjem prostorske politike.

Ta del dela nas še čaka. Poleg arhitekturne je treba formalno sprejeti krajinsko politiko ter v nadaljevanju skrbeti, da bosta obe politiki tudi v praksi upoštevani, implementirani in spoštovani.

Posebej bi se na koncu rad zahvalil vsem kolegom, ki so predano in strokovno opravili to pomembno delo ter z njim postavili krajinsko politiko na naš strokovni in politični zemljevid. Saj gre vendar za politiko.

dr. **JOŽE PODGORŠEK**

državni sekretar
Ministrstvo za kmetijstvo,
gozdarstvo in prehrano

ŽIVIMO V DINAMIČNEM SVETU, ki se silovito spreminja. Ni mogoče natančno predvideti, kaj nam bodo prinesle nove tehnologije, premiki politično-ekonomskih razmerij in podnebne spremembe. To velja tudi za slovensko kmetijstvo, podeželje in gozdove. Posredno in neposredno se gozd, kmetijstvo in podeželje dotikajo vsakega prebivalca Slovenije. Ti dejavniki vplivajo na varnost, dostopnost in kakovost naravnih virov ter hrane, ki jo vsi uživamo. Določajo kakovost bivanja in prostora za prosti čas, v določenih meri pa opredeljujejo tudi stanje okolja in varstvo narave.

Slovenski prostor najbolj oblikujejo podeželska območja in gozd. Zaradi velikega deleža in njihovega pomena za delovanje krajine so gozdovi pri nas njen bistveni gradnik. Slovenski kmet je pridelovalec hrane, skrbnik raznolike krajine in pomemben soupravljaec naravnih virov. Kmetijstvo tako v slovenskem prostoru poleg strateške funkcije pridelave hrane odlikuje močna prostorska in okoljska vloga.

Naše podeželje in krajina sta zato v procesu nenehne preobrazbe. Izjemno raznoliko slovensko podeželje odlikujejo številne krajinske in geografske posebnosti, ki odločilno vplivajo na zmožnost in kakovost bivanja, obseg in vrsto rabe zemljišč ter na izbrani način kmetovanja, ekonomičnost in obseg proizvodnje. Kakovost življenja na podeželskih območjih pa je tesno povezana z ohranjanjem kulturne krajine in naravne dediščine. Njeno ustrezno raven je mogoče zagotavljati le z uvajanjem in nadgrajevanjem digitalizacije, mobilnosti, dostopnosti do javnih storitev in ustvarjanjem delovnih mest. Ob tem ne smemo zanemariti uveljavljanja konceptov sodobnega okoljsko vzdržnega kmetovanja, trajnostnega, večnamenskega in sonaravnega gozdarstva ter krožnega gospodarstva.

Zavedamo se dejstva, da smo kot ministrstvo med največjimi upravljavci prostora v državi ter da kmetijska in gozdna politika pomembno prispevata k podobi krajine. Z novo kmetijsko tehnologijo, razvojem velikih kmetij, zemljiškimi operacijami, obdelanostjo zemljišč, kot tudi z opuščanjem rabe in zaraščanjem se podoba krajine spreminja. Vendar si lahko še tako prizadevamo in usmerjamo kmetijsko in gozdno politiko, a priznati si je treba, da spreminjanja krajine v celoti ne bomo uspeli preprečiti ali popolnoma nadzorovati.

Nazadnje menimo, da sta ključnega pomena sodelovanje in prenos informacij med vsemi akterji, ki sodelujejo v procesu urejanja krajine, zato je k procesu treba pristopiti povezovalno in vključujoče.

mag. **PETRA CULETTO**

državna sekretarka
Ministrstvo za kulturo

DEDIŠČINA KOT VREDNOTA v vseh svojih pojavnih oblikah dopolnjuje kakovost življenjskega okolja. Je temelj nacionalne identitete, kulturne raznolikosti, prepletene z izjemno krajinsko in biotsko raznovrstnostjo, prepoznavnosti Slovenije v mednarodni skupnosti in privlačnosti za življenje naših državljanov, izobraževanje, razvoj, umetniško ustvarjanje, turizem in druge gospodarske dejavnosti. Zato trajnostnega razvoja ni mogoče doseči brez ustreznega vključevanja dediščine v povezane aktivnosti različnih sektorjev, predvsem v urejanje prostora, graditev objektov, razvoj podeželja, razvoj turizma, ohranjanje narave in varstvo okolja. Vse te aktivnosti zahtevajo visoko strokovnost načrtovanja, kakovostno presojo vplivov na kulturno dediščino in pretehtano ukrepanje.

Krajina je v sistemu varstva kulturne dediščine obravnavana dvojno, in sicer kot prostorski kontekst posameznih enot dediščine in kot samostojna zvrst varstva t. i. dediščinska kulturna krajina, ki je zaradi pestre zgodovine, iznajdljivosti človeka in njegovega prilagajanja raznovrstnim naravnim danostim izjemno pestra. Da bi dosegli širše razumevanje potencialov posameznih območij, je v prvi vrsti potrebno prepoznavanje vrednot dediščinskih krajin, t. i. izjemnih krajin in območij nacionalne prepoznavnosti, ter priprava oz. nadgradnja usmeritev in ukrepov za njihovo ohranjanje in razvoj, saj so obstoječi instrumenti za ohranjanje, vzdrževanje oz. upravljanje krajin slabo razviti oz. zaradi razpršenosti med različne deležnike manj uspešni. Ključno je povezovanje resorjev in drugih deležnikov, da bi zdaj ločeni procesi – vrednotenje, načrtovanje, upravljanje krajin, izvajanje različnih ukrepov, finančne spodbude – vodili v zeleno stanje krajin, s tem pa tudi v kakovostno življenjsko okolje za prebivalce.

Pri iskanju sinergij med vizijo in cilji kulturne in krajinske politike je zelo pomemben tudi pomen lokalne, regionalne in nacionalne identitete. Usmeritev v razvoj, ki ne izhaja iz zgodovinsko izpričanih in zatečenih vrednot, vodi v zmanjšanje kulturnih vrednosti krajin in s tem v izgubo identitete. Zato so predstavljena izhodišča in cilji koncepta krajinske politike posebej pomembni, saj podpirajo celostno ohranjanje, kar zajema varstvo, načrtovanje in upravljanje kulturne dediščine in dediščinskih kulturnih krajin Slovenije, kot tudi ohranjanje prepoznavnosti države v mednarodnem prostoru.

Veseli nas, da se prizadevanja za kakovost našega življenjskega okolja poleg sprejete arhitekturne politike nadaljujejo tudi s pripravo krajinske politike. Želimo si, da se na njeni osnovi okrepi povezovanje različnih resorjev, ravni delovanja in da uživa široko družbeno podporo.

EVA ŠTRAVS PODLOGAR

državna sekretarka

Ministrstvo za gospodarski
razvoj in tehnologijo

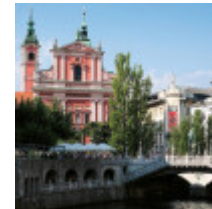
TURIZEM KOT EDEN IZMED KLJUČNIH DEJAVNIKOV družbenogospodarskega razvoja vpliva na razvoj, blaginjo in dobro počutje. Prav zaradi tega je nujno zagotoviti dolgoročni in trajnostni razvoj turizma tako na makroravni destinacij kot na mikroravni vsakega podjetja, ki deluje v turistični dejavnosti. Trajnostni pristopi se oblikujejo predvsem skozi varstvo okolja, ohranjanje in varovanje naravnih ter kulturnih danosti in dediščine ter prepoznavnosti krajine.

Slovenija je dežela številnih izjemnih krajin, ki predstavljajo slovensko identiteto in so prepoznavne tudi v evropskem merilu. Bogate okoljske in kulturne raznolikosti, ki jih Slovenija lahko ponudi, so ena od najpomembnejših prednosti ter dajejo Sloveniji nesporno konkurenčno prednost.

Slovenija je globalna zelena butična destinacija za zahtevnega obiskovalca, ki išče raznovrstna in aktivna doživetja, mir in osebne koristi. Tako opredeljena vizija v Strategiji trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021 stremi k prinašanju raznolikosti Slovenije skozi izkušnje in doživetja, ki so svetovno konkurenčni in privlačni.

Turistični sektor zelo izpostavlja vrednost slovenske krajine. Slovenci smo zaljubljeni v svojo zeleno in geografsko razgibano deželo, zato se trudimo, da bi ohranili biotsko bogate in slikovite naravne kotičke. V ta namen je bila uvedena Zelena shema slovenskega turizma (ZSST), to je nacionalni program in certifikacijska shema, ki pod krovno znamko SLOVENIA GREEN združuje vsa prizadevanja za trajnostni razvoj turizma v Sloveniji, destinacijam in ponudnikom daje konkretna orodja za oceno in izboljšanje trajnostnega delovanja ter skozi znamko Slovenia Green to zeleno delovanje tudi promovira.

Na gospodarskem ministrstvu se zavedamo velikega pomena varstva, razvoja in upravljanja slovenske krajine. Za zelen, trajosten in odgovoren razvoj turizma je učinkovita krajinska politika ključnega pomena. Pri tem pa bi poudarila pomembnost medsektorskega sodelovanja in povezanosti z lokalnim okoljem.

MAGUELONNE DÉJEANT-PONS

izvršna sekretarka

Evropske konvencije o krajini,
Svet Evrope

VELIČASTNE, BOGATE IN NAVDUŠUJOČE slovenske krajine si zaslužijo posebno pozornost. Ljudje so se naselili na področjih, obdarjenih z veliko naravne lepote, in so čez stoletja oblikovali krajino, ki združuje naravne in kulturne vrednote.

Projekt »Varstvo in razvoj slovenske krajine: Izhodišča za oblikovanje krajinske politike«, ki so ga izvedli Društvo krajinskih arhitektov Slovenije (DKAS), Inštitut za politike prostora (IPoP) in CIPRA Slovenija, društvo za varstvo Alp, s finančno podporo Ministrstva za okolje in prostor, postavlja krajinsko vprašanje v srž naših razmišljanj in ukrepov.

Zamišljati si krajine prihodnosti je zahtevna naloga, saj krajina odraža načine razmišljanja posameznikov in družb. Odgovornost za sprejetje zadostnih in učinkovitih ukrepov za vodenje te preobrazbe pa nosijo vsi – javni organi, poznavalci, strokovnjaki in posamezniki. Ne gre za to, da bi ustvarili krajino kot iz muzeja ali z razglednice, temveč da v krajini zagotovimo delovanje ekosistemov, ki so potrebni za življenje ljudi, živali in rastlin. Gre tudi za vprašanje, kako zagotoviti, da urbane krajine ostanejo okolja visokokakovostnega življenja, ki odgovarjajo aspiracijam ljudi. Zato je pomembno, da dimenzijo krajine v celoti vključimo ne samo v okoljske in kulturne politike, temveč tudi v politike prostorskega/regionalnega planiranja in urbanistične, infrastrukturne, arhitekturne, kmetijske in druge politike, zato da krajina ohrani ta »supplément d'âme«¹, ki ga je, če obstaja, vedno mogoče prepoznati. Krajina Tromostovja in njena okolica sta popoln primer tega.

Slovenija se ponaša z dolgo tradicijo na področju prostorskega načrtovanja in krajinske arhitekture, svetovno priznani profesorji pa so izobrazili številne generacije krajinskih arhitektov.

Svet Evrope zato z velikim veseljem v Ljubljani organizira pomembne mednarodne dogodke, kot sta bila 13. konferenca ministrov držav članic Sveta Evrope, pristojnih za regionalno, prostorsko planiranje na temo »Prostorska dimenzija trajnostnega razvoja« (2003) in 4. redno srečanje delavnic za izvajanje Evropske konvencije o krajini (2006) z naslovom »Krajina in družba«.

Izvedeni so bili tudi visokokakovostni evropski raziskovalni programi ob močni podpori Ministrstva za okolje in prostor ter celoviti vključenosti Društva krajinskih arhitektov Slovenije.

Zelo nas veseli, da bodo rezultati projekta, predstavljeni v tej publikaciji, postali del javne politike ob polnem upoštevanju Evropske konvencije o krajini Sveta Evrope.

Ne smemo pozabiti, da odločitve, ki jih sprejmemo danes, odločajo o prihodnjem razvoju.

¹ Po citatu Henrija Bergsona.

***Uvod:
Od analiz
do koncepta***

Ozadje in namen

PESTRA ZGODOVINA, KULTURA IN NARAVA so na majhnem delu Zemlje, ki ga zavzema Slovenija, ustvarile izjemno raznoliko in kakovostno krajino. A slovenska krajina se je v zadnjih desetletjih precej spremenila, predvsem zaradi poselitve, ki na različne načine posega v krajinski prostor, in zaradi velikih infrastrukturnih objektov ter spremenjenega načina kmetovanja in zaraščanja. Stanje krajine in izzivi prihodnosti, kot so zagotavljanje kakovostnega bivalnega okolja, ohranjanje kulturne in naravne krajine, krepitev nacionalne identitete, prilagajanje podnebnim spremembam, zmanjševanje ogroženosti zaradi naravnih in drugih nesreč, povečanje prehranske samooskrbe, raba obnovljivih virov energije, razvoj trajnostnega turizma in trajnostne mobilnosti ter uveljavljanje zelene infrastrukture, zahtevajo usklajeno varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine, vodeno pod okriljem krajinske politike.

Ob navedenih izzivih in zavedanju, da je Slovenija mednarodno prepoznavna ravno zaradi raznolike in kakovostne krajine, je Društvo krajinskih arhitektov Slovenije s partnerjema IPoP – Inštitutom za politike prostora in CIPRA Slovenija, društvom za varstvo Alp ob sofinanciranju Ministrstva za okolje in prostor² izvedlo projekt **Varstvo in razvoj slovenske krajine: Izhodišča za oblikovanje krajinske politike**, v katerem smo s številnimi deležniki oblikovali predlog za celostni pristop k urejanju krajine. Raznovrstni rezultati projekta so bili združeni v koncept Krajinske politike Slovenije, ki je opisan v nadaljevanju tega besedila. Namen projekta je bil:

- priprava strokovnih izhodišč za oblikovanje in izvajanje krajinske politike,
- vključevanje strokovne javnosti v oblikovanje predlogov ciljev in ukrepov krajinske politike ter
- ozaveščanje javnosti o pomenu varstva in razvoja slovenske krajine³

Potek dela

Osnovno načelo projektnega dela je izhajalo iz dejstva, da je krajina širok preplet različnih dejavnikov in se v njej udeležujejo raznovrstni interesi. Urejanje krajine je zato uspešno le, če poteka na način, s katerim se strinja širok nabor akterjev. Koncept Krajinske politike Slovenije je tako nastajal postopno, na podlagi analitičnega strokovnega dela v široki delovni skupini ter s sodelovanjem številnih udeležencev medresorskih in tematskih delavnic ter delavnic za široko javnost.

² Projekt je bil sofinanciran na podlagi javnega razpisa Ministrstva za okolje in prostor za sofinanciranje projektov nevladnih organizacij, ki delujejo na področju narave, okolja in prostora (Ur. l. RS, št. 16/18).

³ Celotno gradivo, pripravljeno v okviru projekta, ter druga gradiva v zvezi varstvom, načrtovanjem in upravljanjem krajine so na voljo na spletnem naslovu <http://www.krajinskapolitika.si>.

Podlago za razprave v delavnicah sta predstavljali **Analiza obstoječega sistema načrtovanja, varstva in upravljanja krajine v Sloveniji ter Analiza tujih primerov krajinskih politik**. Analiza stanja je pokazala, da obstoječi sistem ni celovit, zaradi šibkega sodelovanja udeležencev pri urejanju prostora pa ni usklajenih učinkov posameznih zakonskih rešitev in resornih ukrepov v krajini. Medtem ko smo na tem področju v Sloveniji v zadnjih letih nazadovali, je **analiza tujih primerov krajinskih politik pokazala, da se pomen celostnega upravljanja krajine v evropskih državah povečuje ter da se ambiciozne nove rešitve uveljavljajo na različnih ravneh in področjih družbe**.

Ugotovitve obeh analiz so bile preverjene, dopolnjene in ovrednotene na delavnicah z različnimi skupinami sodelujočih. Izvajanje projekta je spremljala **medresorska fokusna skupina**, ki so jo sestavljali predstavniki ministrstev, tradicionalno povezanih z urejanjem krajine, to so urejanje prostora, varstvo okolja, kmetijstvo, ohranjanje narave in kulturne dediščine ter turizem. Medresorska fokusna skupina je ob začetku projekta predstavila priporočila za izvedbo ter ob koncu ovrednotila in komentirala rezultate.

Na predlog medresorske fokusne skupine so bile izvedene štiri **tematske delavnice** – na Ljubljanskem barju, na Jezerskem, v Ljutomeru in v Ljubljani – namenjene strokovni in za področje krajine zainteresirani javnosti ter predstavnikom lokalnih skupnosti. Udeležili so se jih predstavniki Ministrstva za kulturo, Ministrstva za okolje in prostor, Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter štirih javnih zavodov (Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Zavod RS za varstvo narave, Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije in Zavod za gozdove Slovenije). Delavnice so bile namenjene identifikaciji problemov, s katerimi se udeleženci srečujejo pri svojem delu s krajino, in mogočih rešitev. Medsektorska sestava delovnih skupin se je izkazala kot zelo uspešna, saj je omogočila široko in poglobljeno izmenjavo mnenj, predvsem o tem, kako vzpostaviti učinkovitejši sistem sodelovanja na vseh ravneh načrtovanja, razvojnih programov ter izvajanja ukrepov, ki naj vodijo k pospeševanju pozitivnih učinkov v prostoru.

V okviru projekta so bile organizirane tudi **delavnice za širšo javnost**, poimenovane »Pogovorimo se o krajini – skupaj«, ki so odprle možnosti za predstavitev problematike in za izmenjavo mnenj tudi zunaj strokovnih krogov. Delavnica v okviru seminarja Pokrajinska ekologija je bila namenjena študentom različnih fakultet Univerze v Ljubljani. Delavnica v Pivki je bila osredotočena na pomen krajine, procese v njej in nujo tvornega dialoga. V Ljubljani je bila izvedena okrogla miza »Slovenija – še vedno moja dežela?«, namenjena krajini kot podlagi narodove in posameznikove

F Brežice, Luka Vidic

identitete. Na delavnici v Solčavi je bilo v ospredju kmetijstvo. Na vseh delavnicah se je izkazalo, da krajina ljudem predstavlja vrednoto in se jih dotika tako s čustveno-identitetnega kot ekonomskega vidika. Sogovorniki so poudarili nujo širšega izobraževanja o krajini.

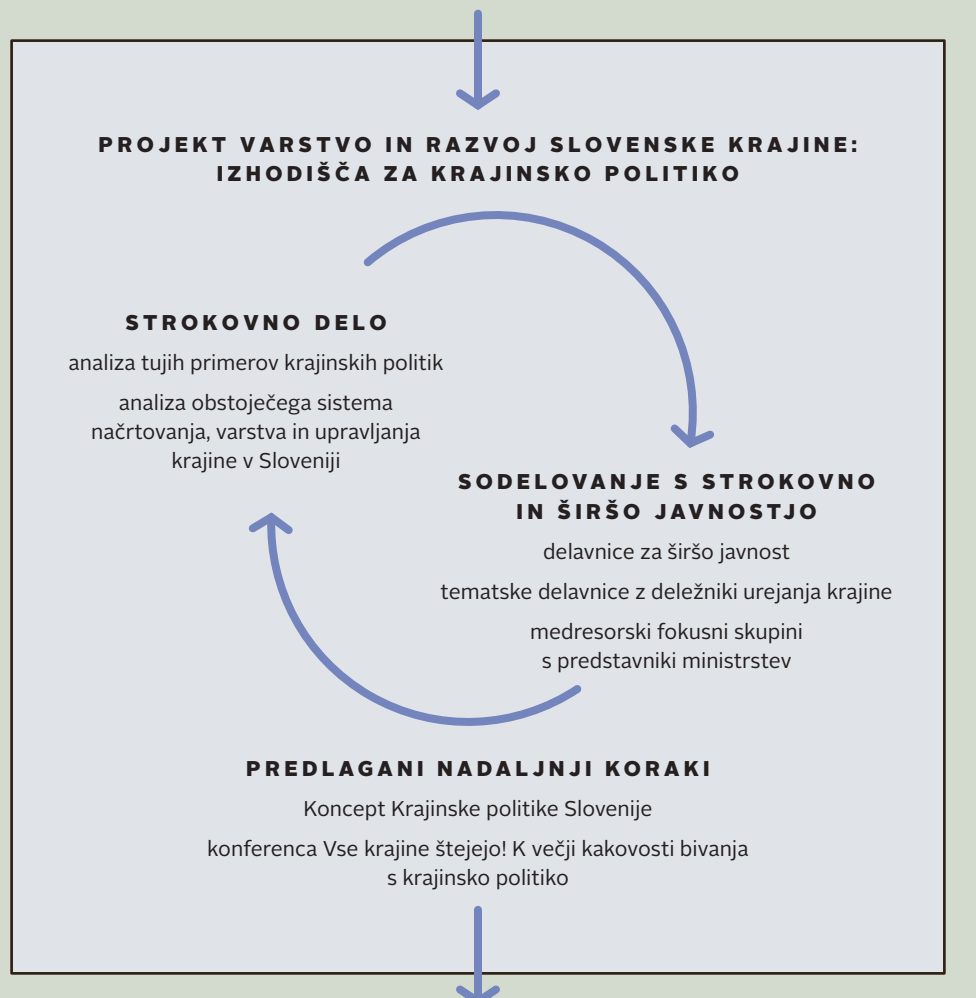
Vse delavnice so nedvoumno potrdile v izhodišču projekta izpostavljeno ugotovitev in zahtevo stroke, da naj se na ravni države oblikujejo jasni skupni cilji in merila za varstvo krajine ter da je nujno treba začeti razvijati dobre prakse in uveljavljati ukrepe krajinske politike. Poleg opredelitve nekaterih kritičnih pomanjkljivosti so bili ugotovljeni tudi številni že obstoječi nastavki, ki bi lahko omogočili več sinergij med različnimi akterji v urejanju krajine. Iz ugotovitev delavnic so bila pripravljena izhodišča za oblikovanje krajinske politike, v drugem delu projekta pa je predlagan koncept – struktura in vsebina dokumenta »**Krajinska politika Slovenije**« s podnaslovom »**Sistem varstva, načrtovanja in upravljanja krajine**«, s katerim naj bi se krajinska politika na podlagi nadaljnjega strokovnega dela, medresorskega usklajevanja in javne razprave ter na predlog Vlade RS in s sprejetjem v Državnem zboru RS tudi formalno uveljavila. Koncept je v povzeti obliki predstavljen v nadaljevanju tega gradiva.

PREDHODNA PRIZADEVANJA

2012 → konferenca Krajinska politika

2016 → dokument Kultura prostora in graditve zdaj!

2017 → konferenca Slovenska krajina pred izzivi prihodnosti

PREDLAGAN POTEK PO PROJEKTU

usklajevanje in dopolnjevanje Koncepta
priprava Resolucija o Krajinski politiki Slovenije
glasovanje in sprejem Resolucije v državnem zboru
izvajanje Krajinske politike Slovenije

levo:

Potek dela v okviru projekta s prikazom predhodnih prizadevanj in predvidenih nadaljnjih korakov

- 4 Javna izjava o pomembnem vprašanju splošnega pomena, ki jo z glasovanjem sprejme Državni zbor RS.
- 5 http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publicacije/konvencije/176/index.html
- 6 Recommendation CM/Rec(2008)3 of the Committee of Ministers to member state son the guidelines for the implementation of the European Landscape Convention, <https://rm.coe.int/16802f80c9>

Med pripravo koncepta je bila posebna pozornost namenjena razsmisleku o tem, ali potrebujemo krajinsko politiko v obliki formalnega državnega dokumenta. Iz pregleda tujih primerov krajinskih politik je razvidno, da države k njenemu izvajanju pristopajo na različne načine – prek posebnih predpisov, krajinskih konceptov in strategij ter neposredno v okviru postopkov prostorskega načrtovanja –, odvisno predvsem od kulturno-politične ter prostorsko-načrtovalske tradicije. Na podlagi izkušenj in razprav z deležniki je bilo ocenjeno, da je za slovenske razmere sprejetje resolucije⁴ o krajinski politiki nujen prvi korak proti zagotavljanju celovitega urejanja krajine. Predlagano je, da se Krajinska politika Slovenije zasnjuje kot zaveza in način delovanja celotne slovenske družbe in kot okvir tvornega sodelovanja vseh udeležencev varstva, načrtovanja in upravljanja krajine. Kot taka ne poskuša prerazporejati in zamejevati pristojnosti le na ozke strokovne kroge in ne ponuja zgolj nekaj ad hoc ciljev in ukrepov, temveč prinaša sistemske rešitve, ki vodijo v celovite ukrepe in sinergijske učinke. **Krajinska politika ni le prostorsko-načrtovalska politika, temveč zelo širok koncept, ki povezuje akterje z zelo različnih področij in z različnim odnosom do krajine. Ne sme biti način uveljavljanja posameznih interesnih skupin, temveč mora v ospredje postaviti krajino v vsej svoji celovitosti – za vse, ki živimo in delujemo v njej ter jo imamo za svojo.**

Osnova za pripravo koncepta Krajinske politike Slovenije

Oblikovanje koncepta Krajinske politike Slovenije temelji na določilih **Evropske konvencije o krajini** (2000, v nadaljevanju EKK)⁵, ki v točki b 5. člena, ki se nanaša na splošne ukrepe, Slovenijo kot pogodbenico zavezuje, »da bo oblikovala in izvajala krajinsko politiko, katere cilji so varstvo, upravljanje in načrtovanje krajine na podlagi sprejemanja posebnih ukrepov, navedenih v 6. členu«. Izraz krajinska politika v skladu s 1. členom (pomen izrazov) EKK pomeni »izražanje splošnih načel, strategij in smernic pristojnih organov z javnimi pooblastili, na podlagi katerih se lahko sprejemajo posebni ukrepi za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajine«.

Iz priporočil Odbora ministrov Sveta Evrope v zvezi z implementacijo EKK(2008)⁶ izhaja, da Evropska konvencija o krajini operativno gledano predpostavlja:

- oblikovanje posebnih krajinskih politik in hkrati sistematično vključevanje krajinskih vidikov v vse resorne politike, ki neposredno ali posredno vplivajo na spremembe v prostoru, pri čemer krajina ni dodatek posameznim temam, temveč njihov sestavni del;

- prehod iz politike, ki temelji na zaščiti značilnosti in delov ozemlja, ki so prepoznani kot izjemni, k politiki, ki temelji na kakovosti vseh življenjskih okolij, bodisi izjemnih, vsakdanjih ali razvrednotenih;
- opredelitev in izkušnje z novimi oblikami sodelovanja med različnimi organi in različnimi ravnmi uprave;
- nov pristop k opazovanju in interpretaciji krajine, ki naj bi temeljil na pogledu na prostor kot celoto (in ne več samo opredelitev območij, ki jih je treba varovati), hkrati vključeval in združeval več pristopov (povezoval ekološke, arheološke, zgodovinske, kulturne, zaznavne in gospodarske pristope) ter vključeval socialne in gospodarske vidike.

Za oblikovanje koncepta Krajinske politike Slovenije je pomemben tudi protokol »Varstvo narave in urejanje krajine« (2002), zapisan v **Alpski konvenciji** (1991).⁷ Določila konvencije in protokola veljajo za 33 % (alpskega/severozahodnega) ozemlja Slovenije. II. poglavje protokola določa posebne ukrepe, pomembne za urejanje krajine – inventarizacijo, krajinsko planiranje, načrtovanje, posege v naravo in krajino ter zavarovana območja. Na tem mestu je treba izpostaviti predvsem 7. člen, ki določa krajinsko planiranje.

Krajinska politika Slovenije kot sistem in formalni dokument

Krajinsko politiko Slovenije (v nadaljnjem besedilu tudi: krajinska politika) razumemo kot širok sistemski okvir za delovanje družbe na področju urejanja krajine, ki temelji na družbenem sporazumu in dogovoru o sistemu vrednot in ciljih razvoja ter o načinih delovanja na področju varstva, načrtovanja in upravljanja krajine. Gre za niz različnih, a usklajenih in dobro povezanih aktivnosti, ki izvirajo iz zavez posameznih strateških dokumentov, zakonskih določil, akcijskih načrtov, okvirov delovanja na različnih prostorsko načrtovalskih ravneh, (med)resorskih programov, sporazumov in usklajevanj, javno dostopnih podatkov ter ugotovitev raziskav in ciljno usmerjenih projektov. Krajinska politika kot taka postane izraz politične volje za spoštovanje vrednot prebivalcev, mednarodnih zavez in predvsem za uresničevanje širokega spektra potreb slovenske družbe po učinkovitem varstvu, načrtovanju in upravljanju krajine.

Da bi lahko kot država in državljani dosegli večjo skladnost različnih sektorskih dokumentov in ukrepov na področju varstva, načrtovanja in upravljanja krajine, je treba najprej na podlagi ocene stanja oblikovati

skupno vizijo varstva, načrtovanja in upravljanja krajine in v procesu odprtega sodelovanja dogovoriti ukrepe za doseganje te vizije v določeni časovni perspektivi ter dogovorjeno vsebino tudi legalizirati s sprejetjem pravno-formalno obvezujočega dokumenta na najvišji politični ravni. Ob pripravi projekta Varstvo in razvoj slovenske krajine: Izhodišča za oblikovanje krajinske politike je dozorel predlog, da se na ravni države pripravi in sprejme »Krajinska politika Slovenije« kot splošen družbeni dogovor o varstvu, načrtovanju in upravljanju krajin, ki vsebuje temeljna izhodišča in zaveze:

- za dvig pomena krajine v družbi in za pravico uživati kakovostno krajino;
- za vzpostavitev celovitega sistema varstva, načrtovanja in upravljanja krajine;
- za odgovorno ravnanje s krajino, ki upošteva njen pomen za družbo;
- za ohranjanje in dvig kakovosti slovenske krajine;
- za sistemsko urejeno, povezano in koordinirano delovanje vseh deležnikov v zvezi z varstvom, načrtovanjem in upravljanjem krajine, ki bo vodilo v povečano učinkovitost tega delovanja;
- za promocijo in ozaveščanje o krajini.

PRAVNI OKVIR

Mednarodni dokumenti
Slovenski predpisi in strateški dokumenti

ORGANIZACIJSKI OKVIR

Organizacijska struktura in pristojnosti
Podatki in informacije
Organizacija upravljanja krajine

ORODJA VARSTVA, NAČRTOVANJA IN UPRAVLJANJA KRAJINE

Krajinski terminološki slovar
Krajinska tipologija in katalog krajin
Prostorsko načrtovanje in graditev objektov
Presoja vplivov na okolje/krajino
Zavarovana in posebna krajinska območja
Resorni razvojni programi in drugi dokumenti
Sodelovanje in partnerstva
Spremljanje stanja in nadzor

OZAVEŠČANJE, IZOBRAŽEVANJE, RAZVOJ STROKE IN DOBRE PRAKSE

Ozaveščanje
Izobraževanje in raziskovanje
Spodbujanje dobre prakse

FINANČNI MEHANIZMI

levo:

**Predlog strukture sistema varstva,
načrtovanja in upravljanja krajine**

- 8 Smiselna analogija tovrstnemu dokumentu je npr. Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo.si hrano za jutri« (ReSURSKŽ), Ur. l. RS, št. 25/2011. Resolucijo dopolnjuje akcijski načrt – Strategija za izvajanje resolucije o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 (2014).
- 9 V nadaljevanju tega besedila je poleg pojma »resolucija« uporabljan izraz »krajinska politika«, tudi zgolj »politika« ali »dokument«.

Nastavki krajinske politike v Sloveniji že obstajajo, vendar so posamezne prvine sistema varstva, načrtovanja in upravljanja krajine med sabo nepovezane, v praksi slabo koordinirane in parcialno regulirane po posameznih področjih (resornih predpisih). Zakonske rešitve in njihovo izvajanje tudi ne izhajajo iz celovite predstave o urejanju krajine in iz jasno določenih ciljev razvoja krajine, ampak so bolj posledica sicer dobronamernih, a avtonomnih, posamičnih, nepovezanih institucionalnih in tudi civilnodružbenih prizadevanj. **Krajinska politika Slovenije se usmerja v dopolnjevanje in nadgrajevanje sistemskih rešitev ter ustvarjanje pogojev za celovit in povezan sistem delovanja.**

Glede na razmere in prakso v Sloveniji je bilo ocenjeno, da je nujno potreben zagon ključnih izboljšav ter celovite in učinkovitejše prakse varstva, načrtovanja in upravljanja krajine, kar pa zahteva ukrepanje države in dvig pozornosti celotne družbe ter utemeljuje pripravo strateškega dokumenta najvišjega državnega pomena. Zato je predlagano, da se Krajinska politika Slovenije sprejme kot enovit operativni dokument, ki bo strateško in sistematično urejal vprašanja varstva, načrtovanja in upravljanja krajine, predstavljal skupno vodilo za oblikovanje pravnih in drugih rešitev, obvezoval k povezovanju in sodelovanju, utemeljeval, pojasnjeval, nakazoval rešitve ter usmerjal delovanje v urejanju krajine. S sprejetjem Krajinske politike Slovenije pridobimo temeljni dokument in sistem delovanja na področju varstva, načrtovanja in upravljanja krajine, ki bo zavezoval slovensko družbo kot celoto, Slovenijo kot državo, državni zbor, vlado, resorne službe, lokalne skupnosti in stroko, izobraževalne institucije, medije ter vse državljanke.

Krajinska politika Slovenije se uveljavi s formalnim dokumentom – predvidoma resolucijo, ki jo na predlog Vlade RS sprejme Državni zbor RS.⁸ Dokument mora izražati nedvoumno politično podporo in biti dovolj konkreten, vključevati mora oceno stanja in ukrepe za uresničevanje in zagon začrtane politike, ki lahko vodijo v izboljšanje stanja. Krajinska politika Slovenije je skupaj z **akcijskim načrtom** (predvidoma za obdobje petih let) živ sistem, ki se razvija in odziva na aktualne razmere. Predstavi se na spletu (glej poglavje 4.2), s ciljem, da so na enem mestu zbrane in dostopne vse pomembne informacije o urejanju slovenske krajine. V posameznih časovnih presekih se za potrebe komunikacije, promocije in/ali izobraževanja dokument in povezane vsebine objavljajo v obliki elektronskih in tiskanih publikacij, zgoščenega predstavitvenega gradiva v slovensščini in tudi v tujih jezikih (vsaj v angleščini).

Krajinska politika Slovenije je zastavljena kot vsebinska in pomen-ska vzporednica Prostorski politiki Slovenije in Arhitekturni politiki ter sledi nameri iz publikacije Kultura prostora in graditve zdaj! (2016).⁹

*Predlog vsebine
dokumenta*

***Krajinska politika
Slovenije: sistem
varstva, načrtovanja
in upravljanja krajine***

10 Podrobnejša analiza je dostopna na http://www.krajinskapolitika.si/wp-content/uploads/2018/11/analiza_tujih_primerov.pdf

11 <http://www.krajinskapolitika.si>

V KONCEPTU PREDLAGAMO, da naj struktura in vsebina dokumenta »Krajinska politika Slovenije« s podnaslovom »Sistem varstva, načrtovanja in upravljanja krajine« odgovarjata na ugotovitve o stanju v slovenskem prostoru in na potrebe družbe ter sledita predstavi o celoviti ureditvi področja na način, ki je optimalen glede na veljavni sistem urejanja prostora (prostorskega načrtovanja, upravljanja), varstva (okolja, narave, kulturne dediščine, naravnih virov) in usmerjanja ekonomskega razvoja (gospodarstva, turizma). Pristop sledi usmeritvam EKK in priporočilom Odbora ministrov v zvezi z implementacijo EKK (Recommendation CM/Rec(2008)3 ..., 2008) ter se opira na tuje zglede in rešitve, posebno na katalonske, ki sodijo med najboljše primere dobre prakse. Katalonija je namreč v zadnjih 20 letih naredila pomembne premike pri načrtovanju, varstvu in upravljanju krajine ter dosegla zavidljivo raven strokovnega dela in ozaveščenosti družbe, zato njihova krajinska politika sodi med najnaprednejše tovrstne evropske dokumente.¹⁰

Struktura sledi predlaganemu sistemu varstva, načrtovanja in upravljanja krajine. Vsebina je organizirana v tri osnovne sklope:

- Uvodni sklop obsega namen, cilje, temeljna načela in druge izhodiščne opredelitve.
- Osrednji sklop je razdeljen na pet stebrov politike/sistema: 1) pravni okvir, 2) organizacijski okvir, 3) orodja varstva, načrtovanja in upravljanja krajine, 4) ozaveščanje, izobraževanje, razvoj stroke in dobre prakse, vključevanje širše javnosti v oblikovanje kakovostne krajine ter 5) finančni mehanizmi. Ti stebri obsegajo niz raznovrstnih, medsebojno usklajenih aktivnosti in gradiv, ki so nujni za sistemsko in celostno izvajanje Krajinske politike Slovenije in s tem tudi zavez iz EKK. Pri navedbi ukrepov so navedeni cilji iz poglavja 1.3, s katerimi so ti ukrepi neposredno povezani.
- Zadnji sklop obsega akcijski načrt.

V nadaljevanju je podan povzetek vsebin, ki so predlagane kot vsebina dokumenta Krajinska politika Slovenije. Podrobnejši pregled analitičnih ugotovitev o stanju v Sloveniji, tujih praksah uveljavljanja krajinske politike in tematskih delavnic ter predstavitev koncepta, izhodišč, ciljev in ukrepov sta podana v poročilih projekta Varstvo in razvoj slovenske krajine: Izhodišča za oblikovanje krajinske politike.¹¹

1 Namen in cilji Krajinske politike Slovenije

1.1 Namen Krajinske politike Slovenije

Krajinska politika je vsestransko organiziran, formalno sprejet in uveljavljen način celovitega, povezanega in vključujočega varstva, načrtovanja in upravljanja krajine. Z njeno uveljavitvijo bodo zagotovljeni pogoji za dolgoročno in vsestransko skladen razvoj krajine, tako da bo povezovala in usklajevala pričakovanja, cilje in ukrepe različnih področij in deležnikov ter omogočala, da bomo razvijali krajino kot skupni razvojni vir in dediščino ter pomembno prvino osebne in narodove identitete.

Uveljavitev krajinske politike je nujni pogoj za preseganje negativnih teženj v krajini ter da z izboljšanjem razmer na področju varstva, načrtovanja in upravljanja krajine izboljšamo kakovost bivalnega okolja.

Izraz *krajinska politika v skladu z Evropsko konvencijo o krajini pomeni »izražanje splošnih načel, strategij in smernic pristojnih organov z javnimi pooblastili, na podlagi katerih se lahko sprejemajo posebni ukrepi za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajin«*. S pripravo in izvajanjem krajinske politike država Slovenija sledi zavezam držav podpisnic EKK in potrjuje, da se zaveda potrebe po usklajevanju varstva in razvoja krajine, pomena krajine kot lastne in skupne evropske dediščine ter politične odgovornosti za uresničevanje skupnih evropskih razvojnih ciljev.

Le Krajinska politika Slovenije kot enovit in temeljni dokument slovenske družbe in države na področju varstva, načrtovanja in upravljanja krajine lahko poveže in zaveže pri delovanju in odločanju tako politične/administrativne strukture na državni in lokalni ravni kot strokovno in splošno javnost.

1.2 Slovenska krajina – stanje, potrebe in priložnosti

Prostorska pestrost Slovenije, ki leži na stičišču Alp, Sredozemlja, Panonske nižine in Dinaridov, je ena od najširše prepoznavnih značilnosti naše države. Določajo jo predvsem geomorfološke in podnebne razlike med temi štirimi geografskimi območji. *Na razmeroma majhnem ozemlju naše države se je človek na podnebno in geomorfološko ter biotsko raznovrstnost skozi tisočletja prilagajal ter si dejavno urejal življenjske razmere. Posledica vplivanja človekovega delovanja na naravno okolje je izjemno pestra kulturna krajina.* Lokalno je v krajini mogoče razbrati vplive različnih zgodovinskih kultur: od predantičnih, romanskih, germanskih in slovanskih. V modernejši zgodovini so na spremembe in razvoj krajine vplivale predvsem spremembe v tehnologiji rabe kmetijskih zemljišč in družbene razmere. Danes se naštetim vzrokom spreminjanja krajine pridružujejo še podnebne spremembe, globalizacija in težnja po večan-

ju učinkovitosti, ki niso naklonjene značilno drobni parcelaciji in manj produktivni njivski rabi, temveč podpirajo gospodarsko uspešnejšo obsežno monokulturno rabo in vplivajo na praznjenje podeželja. Izvajajo se obsežni energetski, prometni in komunalni infrastrukturni projekti ter obnem stihijska razrast bivalnih, kmetijskih in (pogosto nelegalnih) oglaševalskih objektov, ki ob odsotnosti celovite regulacije in dolgoročne perspektive zmanjšujejo bivalno ugodje ter ekološke funkcije krajine. Kljub hitremu razvoju poselitve in infrastrukturnih sistemov ter intenzifikaciji kmetijstva na ravninskih območjih pa se tam, kjer so razmere za kmetijstvo otežene, pojavlja zaraščanje, kar je povezano tudi z ugodnimi naravnimi razmerami za hitro rast gozda in odseljevanjem prebivalcev v bolj urbana območja. Številne spremembe kulturne krajine vse bolj izhajajo tudi iz sekundarne rabe prostora, povezane s spremenjenim načinom življenja, v katerem se krepi pomen prostega časa, rekreacije in turizma, pa tudi z zahtevami glede kakovosti bivalnega okolja, ohranjanja narave in spremenjenimi zahtevami glede poselitve, mobilnosti idr. *V prihodnosti se bomo vse bolj soočali tudi z izzivi, povezanimi s podnebnimi spremembami, varstvom kmetijskih zemljišč in rabo obnovljivih virov energije, ki bodo bistveno spreminjali krajino v vseh njenih razsežnostih.* Analiza slovenske prakse je pokazala, da je krajina v prostorskih aktih obravnavana (po vsebinah, obsegu in kakovosti) zelo različno in predvsem pomanjkljivo, kar je med drugim posledica dejstva, da so predpisi na področju urejanja prostora zelo ohlapni, brez jasno zastavljenih pravil, meril in obvezujočih vsebin. Posledično so tudi izvedbe posegov v prostor pogosto neustrezne, kar velja tudi za vzdrževanje in upravljanje krajine. Kljub temu slovenska krajina še vedno predstavlja kakovostno (bivalno) okolje in je kot pomemben proizvodni vir tudi velik potencial za gospodarski razvoj. Ohranjenih je še veliko izjemnih krajin in prepoznavnih krajinskih prvin in zato je krajina pomembna nosilka prepoznavnosti Slovenije.

12 Odbor ministrov je v zvezi s tem izdal posebno priporočilo – glej Recommendation CM/Rec(2017)7 of the Committee of Ministers to member States on the contribution of the European Landscape Convention to the exercise of human rights and democracy with a view to sustainable development, <https://rm.coe.int/0900001680750d64> https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680750d64

1.3 Cilji – kaj prinaša Krajinska politika Slovenije

V procesu analize in komunikacije z deležniki v projektu (predvsem na tematskih delavnicah) so bila izoblikovana izhodišča, ki predstavljajo tudi osnovo za oblikovanje ciljev Krajinske politike Slovenije in so okvir ukrepov, z uresničevanjem katerih bomo omogočili njeno izvajanje.

- 1 **Povečanje skrbi za krajino kot zagotovilo za večjo kakovost bivanja, gospodarski razvoj in krepitev nacionalne identitete**
 - 1.1 **Preprečili bomo nadaljnje razvrednotenje krajine ter ohranili njeno prepoznavnost, privlačnost/potenciale za konkurenčen razvoj in kakovost bivanja**, tako da bomo prostorski razvoj v krajini načrtovali na podlagi vrednotenja krajine in presoje vplivov na krajino, posebno pozornost namenjali razvoju podeželja in vzdrževanju kulturnih krajin, ohranjanju naravne krajine, omejevanju in usmerjanju tipologije razpršene poselitve ter sankcioniranju nelegalnih posegov v prostor.
 - 1.2 **Prispevali bomo k izvajanju ciljev Strategije razvoja Slovenije 2030**, ki poudarjajo zdravo in dejavno življenje, dostojno življenje za vse, konkurenčen in družbeno odgovoren podjetniški in raziskovalni sektor, nizkoogljično krožno gospodarstvo, trajnostno upravljanje naravnih virov, zaupanja vreden pravni sistem ter varno in globalno odgovorno Slovenijo, tako da bomo ohranjali in razvijali kakovostno krajino.
 - 1.3 **Prispevali bomo k ohranjanju/izboljšanju naravnih virov in procesov v krajini**, tako da bomo okrepili prizadevanja za ohranjanje narave in kulturne dediščine, zagotavljanje vzdržne pridelave hrane, zmanjševanje poplavne ogroženosti in **predvsem posledic podnebnih sprememb** ter tako omogočili tudi uresničevanje Agende za trajnostni razvoj do leta 2030.
 - 1.4 **Prispevali bomo k oblikovanju boljše družbe** z izpostavljanjem pomena krajine in njene raznovrstnosti za duševni in telesni razvoj posameznikov in družbe ter k uveljavljanju krajine v sistemu vrednot ter posameznikove in narodove identitete, s tem pa tudi k uresničevanju človekovih pravic – vključno s pravico uživanja kakovostnih krajin – in demokracije na področju urejanja prostora z namenom trajnostnega razvoja.¹² Spodbujali bomo zavedanje o pomenu krajine, oblikovanje pozitivnega in odgovornega odnosa do krajine ter poistovetenje z njo.
 - 1.5 **Skrbno bomo ravnali z vsemi krajinami**, pri obravnavi krajine se ne bomo omejevali na posebna območja, krajino bomo obravnavali kot celoto in s tem presejali dosedanjo sektorsko obravnavo ter tako uveljavili načelo, da vse krajine štejejo.

13 Če spremenjena in dopolnjena SPRS ne bo ustrezno obravnavala krajine na strateški ravni, bomo sprejeli Nacionalno krajinsko strategijo, ki se bo uporabljala kot strateški okvir za urejanje krajine.

- 2 **Posodobitev predpisov in strateških dokumentov za uresničevanje celovitih rešitev in globalnih zavez na področju urejanje krajine**
 - 2.1 **Uresničili bomo obveze iz Evropske konvencije o krajini (2001) in iz Alpske konvencije (1991): Protokola »Varstvo narave in urejanje krajine« (2002)** ter se tako pridružili prizadevanjem evropskih držav na področju varstva, upravljanja in načrtovanja krajin.
 - 2.2 **Izoblikovali bomo temelje za nadaljnjo pripravo, spreminjanje in dopolnjevanje prostorske, gradbene in sektorske zakonodaje na področju obravnave krajine**, tako da bo krajina dobila ustrezno (z EKK in Alpsko konvencijo skladno) zakonsko priznanje oziroma vlogo. Predpisane/priporočene bodo strokovne podlage za obravnavo krajine oziroma javnih odprtih površin, izoblikovan bo sistem za celovit prenos krajinskih vsebin v prostorske akte, uvedeni bodo ukrepi za učinkovitejše upoštevanje prostorskih aktov pri vseh posegih v prostor ter za povezovanje resorjev in ukrepov na področju upravljanja krajine.
 - 2.3 **Krajina bo postala pomembna sestavina vseh ravni družbe in njene razvoja** kot družbeno priznana kategorija. Vsebine načrtovanja, varstva in upravljanja krajine bodo postale sestavni del vseh relevantnih strateških razvojnih dokumentov¹³ ter bodo ustrezno naslovljene in obravnavane.

F Park Tivoli, Ljubljana, Nika Cigoj Sitar,

- 3 Uveljavitev učinkovitega sistema varstva, načrtovanja in upravljanja krajine**
- 3.1** **Vsa prizadevanja v zvezi z varstvom, načrtovanjem in upravljanjem krajine bomo sistemsko uredili** in vodili koordinirano v okviru službe, pristojne za krajino, ki bo povezala in ciljno usmerila delovanje različnih deležnikov kot kontinuirano, usklajeno delovanje države, regijskih pobud in lokalnih skupnosti. Operativno delovanje bo sledilo temeljnemu vodilom ter bo vključevalo in omogočalo tudi odzivanje na aktualne probleme, učinkovitost teh prizadevanj pa bo Vlada RS zagotovila s sprejetjem in spremljanjem akcijskega načrta za prvo obdobje in nato redno za nova obdobja.
- 3.2** **Povečali bomo odgovornost in aktivno vlogo države pri uveljavljanju EKK ter krajinske politike na vseh ravneh**, tako da bo služba, pristojna za krajino, dobila funkcijo nosilca urejanja prostora za krajino (smernice, mnenja, opredelitve do posegov, navodila za vrednotenje krajine, predlogi zakonskih sprememb idr.) ter v povezavi z resorji, katerih delovanje je povezano s krajino, določila operativne cilje na načrtovalski in upravljavski ravni.
- 3.3** **Uveljavili bomo sistematično spremljanje stanja in trendov ter sprememb krajine** na celotnem območju države.
- 3.4** **Vse informacije, povezane s krajino, bomo zbrali na enem mestu**, pri eni instituciji (služba, pristojna za krajino) in na enem spletnem mestu, informacije bodo prosto dostopne javnosti in pripravljene tudi v angleškem jeziku.
- 4 Zagotovitev strokovnih temeljev za udejanjanje varstva, načrtovanja in upravljanja krajine ter za kakovostne prostorske rešitve**
- 4.1** **Uredili bomo terminologijo**, izdelali in sprotno nadgrajevali Krajinški terminološki slovar z razlago osnovnih pojmov, povezanih s krajino, s ciljem poenotenja strokovnega izrazoslovja.
- 4.2** **Pripravili bomo tipologijo/katalog krajin** (spletno aplikacijo), tako da bodo členitev, tipologija in vrednotenje krajine osnova delovanja. Podatki o krajinški tipologiji in izjemnih krajinah bodo (vključno z metodologijo) posodobljeni in javno dostopni ter formalno opredeljeni kot obvezujoče podlage v odločevalskem in/ali načrtovalskem procesu. Oblikovane bodo okvirne smernice za urejanje zaokroženih krajinških območij, neodvisnih od administrativnih meja.
- 4.3** **Pripravili bomo navodila in smernice ter gradili dobro prakso** in tako zagotovili ustrezno obravnavo krajine, tako da bo služba za krajino pripravljala navodila, priporočila, priročnike in vzorčne primere za obravnavo krajine v prostorskem načrtovanju, projektiranju in

presojanju vplivov na okolje ter upravljanju (še posebno za novo uvedene dokumente) ter sproti vrednotila primere dobre (in slabe) prakse. Tako se bo oblikovala (po vsebini in kakovosti) bolj uravnotežena praksa na vseh navedenih področjih.

- 4.4** **Izhodišča krajinske politike bomo vključili v resorne politike/programme in zagotovili sinergijo resornih ukrepov** na vseh ravneh načrtovanja, varstva in upravljanja krajine, resorji bodo sledili izhodiščem krajinske politike in se medsebojno usklajevali od strateške ravni pa do operativnega izvajanja.

5 Dvig zavedanja o pomenu krajine za bolj vključujočo družbo

- 5.1** **Dvignili bomo pomen izobraževanja in ozaveščanja ter vključevanja javnosti v urejanje prostora/krajine**, povečevali bomo zavedanje prebivalstva o pomenu krajine, zagotovili izobraževanje institucionaliziranih deležnikov ter prostorskih načrtovalcev, vključili krajino v izobraževalni sistem (osnovne in srednje šole), povečali prisotnost krajinških vsebin v medijih in povezovali prizadevanja posameznikov, društev, zbornic, fakultet.

6 Zagotovitev virov za izvedbo ukrepov in S tem uresničevanje ciljev na področju urejanja krajine

- 6.1** **Izoblikovali bomo finančni okvir za urejanje krajine**, oblikovali bomo javni sklad za krajino, kot vir bomo uveljavljali javno ali zasebno financiranje ter druge vire, kot so turistične takse ali druge dejavnosti ter dajatve. Resorne finančne podpore/spodbude se bodo (v povezavi z ozaveščanjem) uveljavljale tudi kot zaveza varstva, vzdrževanja in celovitega upravljanja krajin.

F Ljubljansko barje, Nika Cigoj Sitar

2 Temeljna načela in zeleno stanje krajine

Temeljna načela

Temeljna načela (vodila) krajinske politike podpirajo njeno osnovno vizijo – oblikovanje čvrstega, vseobsežnega, trajnega in hkrati odzivnega, dobro koordiniranega in vključujočega sistema varstva, upravljanja in načrtovanja krajine. Krajinska politika opredeli postopkovna načela za varstvo, upravljanje in načrtovanje krajin ter opredeli/formalizira orodja:

- varstva krajine, ki se izvaja s sprejemanjem in izvajanjem aktov o varovanju posameznih območij ter varstveno naravnanimi opredelitvami v prostorskih aktih;
- upravljanja krajine, ki se izvaja z vsakdanjo rabo prostora, s predpisanimi upravljavskimi načrti, razvojnimi programi in projekti, finančnimi ukrepi ter zemljiško politiko;
- načrtovanja krajine, ki se izvaja s pomočjo priprav in sprejemanj prostorskih planskih in izvedbenih aktov; ti izhajajo iz ustreznih strokovnih podlag in določajo namensko rabo prostora, način rabe prostora ter izvajanje dejavnosti v krajini in so neposredna podlaga za pripravo projektnih rešitev, na podlagi katerih se izdajajo dovoljenja za poseganje v prostor.

Na načelni ravni se opredeli dolgoročna zaveza vseh deležnikov ter uveljavi kontinuirano, usklajeno delovanje države in lokalnih skupnosti na področju varstva, upravljanja in načrtovanja krajine, tako da tudi operativno delovanje sledi temeljnim vodilom in vključuje tudi odzivanje na aktualne probleme/izzive.

Želeno stanje krajine

V skladu s točko d 6. člena EKK se vsaka pogodbenica zavezuje, »da bo določila cilje kakovosti za prepoznane in ovrednotene krajine, in to po posvetovanju z javnostjo v skladu s točko c 5. člena«. Dokument opredeli zeleno stanje krajine na strateški/nacionalni ravni, torej odgovori na temeljno vprašanje »Kakšno krajino želimo imeti?«, kar se upošteva pri pripravi vseh strateških planskih aktov in resornih dokumentov. Želeno stanje krajine je izraženo kot splošni cilj ali postulat (izhodišče, zahteva, osnovno načelo), ki hkrati usmerja aktivnosti (analitične, načrtovalske, regulacijske, upravljavske) na način, da bi se to stanje tudi uresničilo. Da bi bil proces uspešen in bi ustrezno opredelil zeleno stanje slovenske krajine, se je treba že na začetku poleg strokovnega dela posvetovati z javnostjo oziroma z vsemi ustreznimi zainteresiranimi deležniki ter omogočiti/zagotoviti njihovo dejavno sodelovanje. Resolucija opredeli tudi obvezo in

14 <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT00000541949&categorieLien=id>

15 <https://www.boe.es/boe/dias/2005/07/08/pdfs/A24186-24189.pdf>

usmeritve za določanje zelenega stanja krajine na različnih/nizjih administrativnih ravneh in v krajinskih enotah, kjer so opredelitve smiselno bolj konkretne/operativne.

3 Pravni okvir

Mednarodni dokumenti

Krajinska politika Slovenije se uskladi z mednarodnimi dokumenti, ki se neposredno ali posredno nanašajo na varstvo, upravljanje in načrtovanje krajine ter katerih izhodišča in cilji se z njo uresničujejo:

- Evropska konvencija o krajini,
- Okvirna konvencija Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo (konvencija iz Fara),
- resolucije in deklaracije Sveta Evrope, sprejete na ministrskih konferencah,
- resolucije in priporočila Sveta Evrope, Odbora ministrov,
- Agenda 2030,
- Alpska konvencija, Protokol »Varstvo narave in urejanje krajine«.

Krajinska politika mora voditi v zakonsko priznanje oziroma uveljavitev krajine (točka a 5. člena EKK) in prenos v resorne politike (točka d 5. člena EKK) ter druge predpise, ki se neposredno ali posredno nanašajo na krajino, da se omogoči vsaj ohranjanje, če že ne preseganje dosežene ravni upoštevanja EKK tudi v prihodnje.

Opredelitev krajine v zakonodaji

Ustava Republike Slovenije le posredno daje izhodišča za obravnavo krajine. Za celovitejšo obravnavo krajine in za uveljavljanje posameznikove pravice do kakovostnega bivalnega okolja ter za krepitev nacionalne identitete bi bilo smiselno, da krajina postane ustavna kategorija.

Ob doslednem zagovarjanju celovitega prostorskega načrtovanja bi bil Zakon o varstvu, upravljanju in načrtovanju krajine, kot ga poznajo npr. v Franciji¹⁴ in ponekod v Španiji (Valencija, Katalonija,¹⁵ Galicija, Kantabrija), najobetavnejša možnost za zagotovitev pravne podlage za poenotenje in nadgradnjo strokovnega dela ter ukrepov za učinkovitejšo urejanje krajine na vseh ravneh. Realnejša pa je nadgradnja obstoječih predpisov o prostorskem načrtovanju in graditvi ter drugih predpisov, ki določajo poseganje v krajino (ohranjanje narave, varstvo kulturne krajine, kmetijski ukrepi), tako da se zagotovijo jasnejše zahteve za obravnavo krajine na vseh ravneh varstva, upravljanja in načrtovanja krajine.

16 Strategija naj izhaja iz analize stanja/procesov (kot so zaraščanje, razpršena gradnja in veliki razvojni projekti) in se osredotoča na odzive na te procese. Določa naj temeljne opredelitve razvoja in varstva krajine na ravni države, ob upoštevanju celovitega prostorskega razvoja, sprememb koncepta urbanega razvoja in ekonomske razsežnosti krajine.

F Cerkniško jezero, Aleš Mlakar

Krajina kot predmet strateških dokumentov

Skladno s priporočili Odbora ministrov (Recommendation CM/Rec(2008)3 ..., 2008), ki posebej izpostavljajo določanje krajinskih strategij, je v večini evropskih držav krajina predmet strateških dokumentov in je posledično vključena v različne (med)resorske programe, sporazume, raziskave in projekte ter smernice. **Ker Slovenija takega dokumenta nima, je ključno, da se v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije kot hierarhično najvišjem prostorskem dokumentu krajina – poleg poselitve in infrastrukture – obravnava kot eden od treh medsebojno povezanih in prepletenih prostorskih sistemov.** V nasprotnem primeru je treba sprejeti **Nacionalno krajinsko strategijo** kot formalni strateški okvir za urejanje krajine.¹⁶

17 <http://www.catpaisatge.net>

18 Primer uspešnega tovrstnega delovanja je npr. Medresorska koordinacijska skupina Alpske konvencije. V njej kot opazovalke sodelujejo tudi nevladne organizacije.

F Jezersko, Aleš Mlakar

4 Organizacijski okvir

4.1 Organizacijska struktura in pristojnosti za izvajanje krajske politike

Za izvajanje krajske politike se opredeli, kateri organi z javnimi pooblastili opravljajo naloge nosilca urejanja prostora za področje urejanja krajine v prostorskem načrtovanju in kdo so drugi deležniki z nalogami in pristojnostmi za izvajanje EKK in krajske politike, ter njihove medsebojne odnose in način sodelovanja. Deležniki varstva, upravljanja in načrtovanja krajine so:

- Pristojno ministrstvo za celostno urejanje krajine oziroma nacionalna strokovna služba za krajino: Ministrstvo za okolje in prostor, ki ima danes vodilno vlogo pri oblikovanju krajske politike države, vodi postopek priprave in tudi sprejetja resolucije in akcijskih načrtov ter je odgovorno za izvajanje EKK in Krajske politike Slovenije. Optimalna organizacijska oblika bi bila služba za krajino kot medresorska koordinacijska služba za prostor in graditev pri Vladi RS, kot je bilo to predlagano že v dokumentu *Kultura prostora in graditev zdaj!* (2016). Ena od možnosti bi bil tudi poseben javni zavod po vzoru katalonskega Krajskega observatorija (Observatori del Paisatge).¹⁷ Trenutni organizacijski shemi MOP pa bi sledilo oblikovanje novega Sektorja za krajino v okviru Direktorata za prostor, stanovanja in graditev na Ministrstvu za okolje in prostor. Ne glede na organizacijsko obliko služba za krajino pripravi in skrbi za izvajanje krajske politike ter je odgovorna za izvajanje EKK, pri čemer sodeluje tudi z drugimi resorji, ustanovami na vseh administrativnih ravneh in skrbi za njihovo povezovanje ter ima tudi vlogo nosilca urejanja prostora za krajino.
- Medresorska delovna skupina/Svet za krajino na nacionalni ravni: Nadaljuje delo medresorske delovne skupine, oblikovane v okviru priprave Izhodišč za oblikovanje krajske politike¹⁸ in skrbi za oblikovanje strateških usmeritev in celovitejših resornih dokumentov ter za usklajevanje interesov.
- Zavodi in (med)sektorske državne in regionalne strokovne in svetovalne službe: Pomembni so za koordinacijo sektorskih ukrepov v praksi, predvsem zaradi neposrednega stika z ljudmi, ki stvarno upravljajo (vzdržujejo) krajino in udeležujejo povsem konkretne rešitve.
- Lokalne skupnosti: Ključni deležniki so zaradi svoje ustavne pristojnosti za urejanje prostora in uveljavljanje EKK in izvajanje politike na lokalni/operativni ravni.

19 Glej poglavje 6 Finančni mehanizmi.

20 Dober zgled sta spletni strani

švicarskega Zveznega urada za okolje

(<https://www.bafu.admin.ch>) in

katalonskega Observatorija za krajino

(<http://www.catpaisatge.net>)

- Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije in Inženirska zbornica Slovenije: Skrbita za strokovno usposabljanje ter za visoko etično strokovno delo; sta ključnega pomena za razvoj stroke in dobrih praks.
- Društva, ki delujejo v javnem interesu na področju urejanja prostora, varstva okolja, ohranjanja narave, varstva kulturne dediščine, upravljanja voda, in druga strokovna društva: Imajo pomembno vlogo pri razvoju stroke, ozaveščanju javnosti in zagovorništvu javnega interesa ter zaradi svoje družbenokritične drže pri pripravi sistemskih rešitev in ob konkretnih (okoljsko/prostorsko spornih) situacijah.
- Visokošolski zavodi, višje strokovne in srednje šole, predvsem tiste na področju prostorskega načrtovanja, krajinske arhitekture, urbanizma, arhitekture, agronomije, gozdarstva, geografije, gradbeništva idr.: V organizacijski strukturi pomembni zaradi izobraževanja, razvoja znanja (visoko, srednje, osnovno, formalno – neformalno) in raziskovalnega dela.

Ukrepi — povezava s ciljema 3.1, 3.2

- Ustanovitev nacionalne službe za krajino, ki operativno izvaja krajinsko politiko in opravlja funkcijo nosilca urejanja prostora za krajino, in določitev odgovornih služb/oseb po posameznih resorjih.
- Ustanovitev Sveta za krajino.
- Zagotovitev sredstev za ustanovitev javnega sklada za krajino,¹⁹ iz katerega se financirajo tudi raziskave, ozaveščevalne in promocijske akcije EKK ter krajinske politike ipd.

4.2 Podatki in informacije

Z organizacijo ustrezne službe za krajino se vse informacije, povezane s krajino, zbirajo v eni instituciji, ki tudi koordinira vse ključne (medresorske) naloge in prispeva k učinkovitejšemu prenosu državnih usmeritev na nižje administrativne ravni.²⁰

Ukrepi — povezava s ciljem 3.4

- Vzpostavitev in vzdrževanje spletne strani (portala), na kateri bodo zbrani vsi relevantni podatki in informacije, povezani z varstvom, načrtovanjem in upravljanjem krajine, vključno s finančnimi mehanizmi in drugimi upravljavskimi ukrepi. Prezame in smiselno se nadgradi spletna stran Krajinska politika, oblikovana v okviru priprave Izhodišč za oblikovanje krajinske politike.

- Opredelitev nabora obveznih vsebin kot javno dostopnih in (nekaterih) obvezujočih podatkov na vseh ravneh in pri vseh aktivnostih v okviru varstva, načrtovanja in upravljanja krajine.
- Ključna gradiva in zbirke podatkov se navedejo v angleškemu jeziku.

4.3 Organizacija upravljanja krajine

Krajino upravljajo številni in zelo različni izvajalci del in nalog, od institucij do fizičnih oseb (zlasti v kmetijstvu). Sektorji, ki delujejo v krajini in jim krajina predstavlja razvojni vir, razpolagajo tudi z različnimi finančnimi mehanizmi, pri čemer morajo ob tem tudi smiselno izpolnjevati zahteve iz prostorskih aktov in jih s tem dejansko izvajajo. Pri tem so izvajalci omejeni na pristojnosti svojega področja oziroma območja in tudi lastništva v prostoru, kar lahko vodi v nasprotja, nesporazume ter posledično v pomanjkljivo upravljanje ali celo razvrednotenje krajine. Zato je treba izboljšati koordinacijo izvajanja del in nalog v praksi upravljanja krajine na vseh ravneh upravljanja na celotnem ozemlju države/regij/občin.

Ukrepi — povezava s ciljema 3.2, 4.4

- Vzpostavitev medsektorskega sodelovanja na vseh hierarhičnih/upravljavskih ravneh. Ustanovitev interdisciplinarne svetovalne službe za krajino na regionalni ravni ali vsaj povezano delovanje obstoječih svetovalnih in upravljavskih služb (npr. kmetijskega svetovalca, revirnega gozdarja, konservatorja, naravovarstvenega nadzornika) za celovito in v reševanje konkretnih problemov usmerjeno svetovanje na terenu, v koordinaciji službe za krajino, ki tudi organizira izobraževanje posameznih svetovalcev.
- Uveljavitev skupnih celovitih ukrepov in celovitejših sektorskih ukrepov, ki bodo v krajini omogočili učinkovito uresničevanje tudi širših ciljev in zahtev iz prostorskih aktov.
- Vzpostavitev dobro koordiniranega in preglednega sistema ukrepov (aktualni projekti, zaključeni projekti, aktualni finančni mehanizmi, izobraževanja, razpisi, obveščanje o možnostih in omejitvah v lokalnem okolju in pri upravljavcih), kot pomoč udeležencem pri urejanju prostora, za povečanje učinkovitosti upravljanja.

21 <http://www.krajinskapolitika.si/strokovna-gradiva/#1546776312307-0a89124c-0435>

22 www.mediambient.ad/paisatge/cataleg-paisatge-andorra

23 <http://www.catpaisatge.net/esp/catalegs.php>

24 <https://www.gov.uk/government/publications/national-character-area-profiles-data-for-local-decision-making/national-character-area-profiles>

F Argentinški park, Ljubljana, Luka Vidic

5 Orodja za varstvo, načrtovanje in upravljanje krajine

Krajinska politika vzpostavi sistem varstva, upravljanja in načrtovanja krajine, določi orodja za njegovo izvajanje ter opredeli ukrepe za njihovo uveljavitev in uporabo. Nekatera od orodij so že opredeljena s predpisi in/ali v uporabi, vendar niso v celoti izkoriščena, predvsem pa niso medsebojno povezana in usklajena.

5.1 Krajinski terminološki slovar

Ustrezno izrazoslovje je osnova delovanja vsakega strokovnega področja. Zaradi različne, v nekaterih primerih celo zavajajoče, uporabe izrazov v zvezi s krajino v področnih predpisih in praksi se v postopkih prostorskega načrtovanja in upravljanja pojavljajo nesporazumi, nerazumevanje ali napačno tolmačenje (predvsem novih strokovnih izrazov) ter zato tudi težavna usklajevanja na širokem polju urejanja prostora.

Ukrepa — povezava s ciljem 4.1

- Priprava Krajinskega terminološkega slovarja in njegovo redno dopolnjevanje kot odziv na strokovne in terminološke novosti.
- Opredelitev ključnih strokovnih pojmov kot splošno priznanih in uporabljenih na vseh področjih obravnave krajine (v prostorskem načrtovanju, upravljanju, varstvu, izobraževanju, ozaveščanju).

5.2 Krajinska tipologija in katalog krajin

Slovenija je bila z izdelavo **Regionalne razdelitve krajinskih tipov Slovenije** (1998)²¹ ena prvih evropskih držav, ki je prepoznala in ovrednotila svojo krajino na celotnem ozemlju države. Ker je krajina živ organizem, je to gradivo, ki je bilo vzorno tudi v mednarodnem okviru in je sicer med najbolj uporabljenimi v kontekstu prostorskega načrtovanja in presojanja vplivov na okolje, zastarelo in ga je treba posodobiti in nadgraditi ter ga uveljaviti tudi kot enega od vhodnih podatkov za sektorske strategije in programe. Predlaga se uporaba besedne zveze »katalog krajin«, po vzoru poimenovanj tovrstnih orodij v Evropi, npr. v Andori (Katalog krajin Andore: Catàleg del paisatge d'Andorra),²² Kataloniji (Katalog krajin: Catàlogos de paisaje),²³ Angliji (Lastnosti nacionalno značilnih območij: National Character Area profiles),²⁴ Franciji (Atlas krajin: Atlas des Paysages, pripravljen po departmajih). Tovrstno orodje je pomembno izhodišče, ki pa ne sme in ne more nadomestiti nujne vsakokratne analize krajine in pričakovanih sprememb v okviru prostorsko-načrtovalskega procesa.

- **Ukrepa** — povezava s cilji 1.1, 1.3, 1.6, 2.1, 4.2
- Priprava kataloga krajin kot posodobitev in nadgradnja Regionalne razdelitve krajinskih tipov v Sloveniji v obliki spletne aplikacije. Posebna pozornost se nameni usmeritvam, tako da sledijo želenemu stanju in ciljem razvoja in varstva krajine ter se nanašajo na urejanje zaokroženih krajinskih območij, neodvisnih od administrativnih meja.
- Uveljavitev kataloga krajin kot temeljnega orodja varstva, upravljanja in načrtovanja krajine ter kot obvezujoče podlage v načrtovalskem in/ali odločevalskem procesu.

5.3 Prostorsko načrtovanje in graditev objektov

Prostorsko načrtovanje je ključno orodje varstva, načrtovanja in upravljanja krajine. **Treba je opredeliti ustrezen okvir urejanja krajine, temeljne zahteve in vsebine v okviru zagotavljanja sistema celovitega urejanja prostora tako pri prostorskem načrtovanju kot tudi graditvi objektov.** Na ta način se preseže izrazito ozko resorno usmerjeno načrtovanje in izboljša medresorsko usklajevanje, zagotovita ustrežnejše vrednote in regulacija krajine pri pripravi regionalnih in občinskih strateških in izvedbenih aktov, poleg tega se dejansko uvede regionalna raven načrtovanja razvoja v krajini, v bolj povezanih procesih prostorskega načrtovanja in varstva okolja pa tudi učinkovitejša obravnava krajine od strateške ravni pa do projektnih rešitev in same izvedbe. Obenem se preprečuje doktrina delnega reševanja lokalno zamejenih razvojnih problemov.

- **Ukrepi** — povezava s cilji 1.1–1.6, 2.1, 3.1, 3.2, 4.3
- Priprava splošnih smernic za urejanje krajine.
- Obravnava krajine v državnih, regionalnih in občinskih strateških planskih aktih kot enega od treh sistemov (poleg poselitve in infrastrukture), ki se medsebojno prepletajo.
- Dopolnitev prostorske zakonodaje na način, da se uveljavijo obveza izdelave strokovnih podlag za krajino v prostorskih aktih, obveza opredelitve zelenega stanja za posamezne krajine, pravna podlaga za varstvo oziroma vzdržen razvoj izjemnih krajin in obveza izdelave krajinske zasnove tudi za širša zavarovana območja po ZON in za območja nacionalne krajinske prepoznavnosti.
- Uveljavitev (dejanska izdelava) krajinskih zasnov kot strokovne podlage na strateški ravni prostorskega načrtovanja, kamor prispeva konceptualna izhodišča razvoja in varstva, ter na izvedbeni ravni, kamor prispeva podrobna merila za urejanje in izvedbene ukrepe.

- Priprava podzakonskega predpisa ali vsaj priročnika/navodil, s poudarkom na vsebinah strokovnih podlag in prostorskih aktov, ki obravnavajo krajino (vrednotenje krajin, krajinska zasnova, zeleni sistem in zelena infrastruktura, odlok o urejanju podobe naselij in krajine).
- Ustrežnejša obravnava krajine v gradbeni zakonodaji z uveljavitvijo obveznosti izdelave projektne dokumentacije za urejanje javnih odprtih površin ter z opredelitvijo prostorskih ureditev in posegov, za katere je obvezen načrt krajinske arhitekture.

5.4 Presoja vplivov na okolje/krajino

Presoja vplivov na krajino je danes premalo ali celo napačno uporabljeno orodje. Predpisi s področja varstva okolja sicer določajo (celovito) presojo vplivov na krajino, vendar pa je predvsem celovita/strateška presoja vplivov na okolje (CPVO), ki bi lahko bila dobro orodje varstva krajine, danes slabo izkoriščena in precej neučinkovita na tem področju. Krajina ni v središču zanimanja ministrstev, pristojnih za varstvo okolja in prostor (razen dediščinskih krajin, ki so v pristojnosti Ministrstva za kulturo). **Za izdajo mnenja o ustreznosti okoljskih poročil in sprejemljivosti vplivov plana specifično v zvezi s krajino ni pristojnega nosilca urejanja prostora. Zaradi tega je tudi obravnava krajine v presojanju vplivov na okolje zgolj obrobna, krajina pa je zapostavljena in neustrezno obravnavana.**

- **Ukrepi** — povezava s cilji 1.1–1.6, 2.1, 3.1, 3.2, 4.3
- Integracija postopkov prostorskega načrtovanja in (celovitega) presojanja vplivov na okolje/krajino ter preoblikovanje (celovite) presoje vplivov na okolje/krajino v optimizacijsko, načrtovalsko opravilo.
- Aktivno sodelovanje službe za krajino v postopkih CPVO s pripravo mnenj o ustreznosti okoljskega poročila in mnenj o sprejemljivosti vplivov planov ter v postopkih PVO.
- Priprava priporočil ali priročnika za obravnavo krajine (predvsem meril za ocenjevanje vplivov na krajino) v okoljskih poročilih in poročilih o vplivih na okolje.

5.5 Zavarovana in posebna krajinska območja

Varstvo krajine se prednostno zagotavlja v procesu prostorskega načrtovanja in prek določil prostorskih aktov. Glede na analitične ugotovitve razmer v slovenski krajini ter v načrtovalski in upravljaljski praksi je treba poleg tega uveljaviti (standardizirano, formalno) varstvo krajine z opredelitvijo zavarovanih območij in posebnih krajinskih območij, ki se

25 Izjemne krajine Slovenije (Ogrin s sodelavci, 1999), http://www.krajinskapolitika.si/wp-content/uploads/2018/10/Izjemne-krajine-Slovenije_Ogrin_1999-1.pdf

obvezno upoštevajo pri prostorskem načrtovanju in presojanju vplivov na okolje ter pri dovoljevanju posegov v krajino in pri upravljanju krajin.

Posameznim kategorijam se določita jasen namen v sistemu varstva, upravljanja in načrtovanja krajine ter različno blag/strog pravni režim. Uporabijo se že poznane kategorije zavarovanih in posebnih krajinskih območij, ki pa se v smislu formalizacije (zakonske opredelitve), režima (načina in obsega varstva) in pričakovanega učinka (posledic, ki jih prinaša režim varstva) nekoliko preoblikujejo. Bistvena novost je uvedba formalnega varstva izjemnih krajin na nacionalni ravni, izjemne krajine na regionalni in lokalni ravni pa se uveljavijo kot planska kategorija:

Dediščinske kulturne krajine: Seznam teh krajin je treba dopolniti, če pa se uveljavi kategorija izjemnih krajin, kot je predlagano v nadaljevanju, je smiselno razmisliti o ukinitvi kategorije dediščinskih kulturnih krajin.

Izjemne krajine:²⁵ Glede na precejšnje spremembe slovenskih krajin v zadnjih 20 letih je treba uveljaviti merila za opredeljevanje izjemnih kra-

F Bela krajina, Jelka Hudoklin

26 Recommendation CM/Rec(2015)8 of the Committee of Ministers to member States on the implementation of Article 9 of the European Landscape Convention on Transfrontier Landscapes, https://search.coe.int/cm/pages/result_details.aspx?objectid=09000016805c2a58

jin na regionalni in lokalni ravni ter posodobiti nabor izjemnih krajin na nacionalni ravni ter ga uvrstiti med javno dostopne in obvezujoče podatke pri prostorskem načrtovanju, presojanju vplivov na okolje (krajino) in pri (sektorskem) upravljanju. Treba je sprejeti pravno podlago za varstvo oziroma vzdržan razvoj izjemnih krajin. Izjemne krajine se določijo na dveh ravneh:

- **izjemne krajine nacionalnega pomena kot varstvena kategorija:** določijo se z uredbo ali drugim pravnim aktom, ki bo zavaroval vsa območja naenkrat za celotno ozemlje države;
- **izjemne krajine lokalnega pomena kot planska kategorija:** določijo se na podlagi analize in vrednotenja v okviru strokovnih podlag v postopku priprave regionalnega prostorskega plana, občinskega prostorskega plana in občinskega prostorskega načrta.

Območja in prvine krajinske prepoznavnosti: Določajo se območja krajinske prepoznavnosti na nacionalni ravni, območja krajinske prepoznavnosti na lokalni ravni in prvine prepoznavnosti – kakovostne, izjemne ali značilne prostorske strukture, ki se pojavljajo po vsem slovenskem prostoru in so odvisne od tipoloških značilnosti krajine ter so pomembne za prepoznavnost prostora in jih je zato treba ohranjati, nadgrajevati ali sanirati.

Širša zavarovana območja po predpisih o ohranjanju narave: Krajina v narodnem, regijskih in krajinskih parkih sicer ni osnovni predmet, vsebina in cilj varstva, a se tudi ta varuje z različnimi ukrepi.

Krajinske naravne vrednote in krajinske značilnosti, ki so pomembne za ohranjanje biotske raznovrstnosti: Kategoriji sodita med območja oziroma prvine varstva narave, a nista dovolj uveljavljeni. Preveriti je treba smiselnost ohranitve teh kategorij.

Čezmejne krajine: Ne gre za varstveno kategorijo. Uveljavi se v obmejnih regijah/občinah ob upoštevanju priporočila Odbora ministrov, ki države pogodbenice EKK spodbuja k sodelovanju lokalnih in regionalnih oblasti pri pripravi programov za izboljšanje čezmejnih krajin.²⁶

Ukrepi — povezava s cilji 1.1, 1.3, 2.1, 3.2

- Zagotovitev ustreznih določil v ZUreP-2 kot pravne podlage za zavarovanje izjemnih krajin nacionalnega pomena in za uveljavitev izjemnih krajin regionalnega/lokalnega pomena kot planske kategorije.
- Posodobitev nabora območij krajinske prepoznavnosti na nacionalni ravni v Strategiji prostorskega razvoja Slovenije.
- Dopolnitev seznama dediščinskih krajin ali preoblikovanje kategorije v izjemne krajine.

- Vključitev varstva in razvoja krajine v programe upravljanja širših zavarovanih območjih s področja ohranjanja narave.
- Spodbujanje deležnikov na lokalni in regionalni ravni pri pripravi skupnih programov.
- Učinkovito usklajevanje prostorskih in upravljavskih ukrepov pri prekrivanju pravnih režimov, neskladjih ali nasprotjih.

5.6 Resorni razvojni programi in drugi dokumenti

Resorji oziroma posamezni sektorji se vključujejo v procese prostorskega načrtovanja in graditve kot nosilci urejanja prostora s svojimi smernicami in mnenji, pa tudi z razvojnimi pobudami in programi, s svojimi ukrepi in delovanjem pa še dodatno prispevajo k urejanju krajine. **Vse jasneje se v praksi izražajo potrebe po učinkovitem usklajevanju resorjev v postopkih prostorskega načrtovanja in upravljanja krajine.** Upravljanje je bistvenega pomena za uresničevanje določil iz prostorskih načrtov in pogojev varstva krajine ter ciljev in načel, zapisanih v strateških dokumentih države, regij in lokalnih skupnosti.

Za doseganje zelenega stanja krajine so nujne smernice za usmerjanje ukrepov resorjev oziroma sektorjev, ki delujejo v krajini, v ohranjanje krajinskih kakovosti in sanacijo razvrednotenih območij ter smernice za vrednotenje krajine, usmerjanje prostorskega razvoja in koordinacijo načrtovanja in izvajanje resornih ukrepov.

Posebna pozornost se nameni obravnavi krajine v upravljavskih načrtih, ki se uveljavljajo v skladu s predpisi s področja ohranjanja narave in drugimi sektorskimi predpisi.

Ukrepa — povezava s ciljema 3.1, 4.4

- Vključitev pogojev varstva, upravljanja in načrtovanja krajine v resorne dokumente. Opredeli se nabor vsebin, ki se vključijo v resorne strategije, razvojne programe, upravljavske načrte in druge dokumente.
- Vključitev pristojne službe za krajino v pripravo resornih dokumentov in v delovanje medresorske delovne skupine.

5.7 Sodelovanje in partnerstva

Vse bolj se izpostavljajo zahteve po boljšem oziroma dejavnejšem vključevanju javnosti v procese prostorskega načrtovanja in graditve, ki sledijo iz točke c 5. člena Evropske konvencije o krajini: »da bo (podpisnica) določila postopke za sodelovanje javnosti, lokalnih in regionalnih skupnosti ter drugih zainteresiranih strani pri opredeljevanju in izvajanju krajinske politike«.

27 <http://www.catpaisatge.net/monlocal/eng/cartes.php>

F Rožički vrh, Prlekija, Luka Vidic

Na podlagi posvetovanj z javnostmi, izvedenih že v okviru priprave Izhodišč za oblikovanje krajinske politike, in na podlagi ciljno izvedenih posvetovanj v postopku sprejemanja dokumenta o krajinski politiki se opredelijo vse pomembne vsebine krajinske politike, zlasti pa zeleno stanje slovenskih krajin, ki naj tako postane skupna zaveza vseh deležnikov.

Posebna pozornost se nameni opredelitvi izhodišč za dejavnejše delovanje lokalnih skupnosti pri obravnavi krajinskih vsebin, razširjanju pomena krajine in ustreznem upravljanju za doseg zelenega stanja krajine. Ključnega pomena so tvorna in prostovoljna sodelovanja posameznih (javnih in zasebnih) udeležencev varstva, načrtovanja in upravljanja krajine, ki lahko takšno sodelovanje tudi formalizirajo z dogovorom – takšno orodje sodelovanja npr. poznajo v Kataloniji.²⁷

Ukrepi — povezava s cilji 1.1–1.6, 2.3, 3.1, 3.2, 6.1

- Oblikovanje partnerstev za uresničevanje sistemskih rešitev na področju prostorskega načrtovanja in upravljanje posameznih (posebnih) krajinskih območij.
- Razvoj in promocija dobrih praks na področju aktivnega vključevanja javnosti v postopke prostorskega načrtovanja in upravljanja krajine.
- Finančni ukrepi in strokovna pomoč države na lokalni in regionalni ravni kot spodbuda k sodelovanju pri pripravi/izvedbi skupnih programov upravljanja krajine.
- Spodbuda projektom za vključevanje javnosti v procese urejanja krajine.

5.8 Spremljanje stanja in nadzor

Dobro poznavanje stanja v prostoru je temeljni pogoj oblikovanja in spremljanja učinkovitosti ukrepov na vseh področjih. V Sloveniji spremljanje stanja na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni še ni polno razvito in se v praksi izvaja v zelo okrnjeni obliki. Pomemben premik na tem področju obeta ZUreP-2, ki določa sistem spremljanja stanja prostorskega razvoja in pripravo poročila o prostorskem razvoju vsaka štiri leta. Zato se določijo obveza spremljanja stanja, dinamika izdajanja poročil in kazalniki spremljanja stanja na področju krajine.

Ukrepi — povezava s ciljem 3.3

- Opredelitev kazalnikov za spremljanje stanja krajine v sistemu spremljanja stanja prostora/okolja.
- Priprava poročil o stanju krajine in izvajanju krajinske politike na vsaka štiri leta.
- Razširitev/razjasnitev pristojnosti Inšpektorata RS za okolje in prostor ter zagotovitev sodelovanja s preostalimi inšpektorati (s posrednimi pristojnostmi za krajino).

6 Ozaveščanje, izobraževanje, razvoj stroke in dobre prakse

Odbor ministrov v priporočilih v zvezi s promocijo krajinske zavesti prek izobraževanja izpostavlja prispevek EKK k uresničevanju človekovih pravic in demokracije z namenom trajnostnega razvoja ter poudarja pomen in raznovrstnost krajine za duševni in telesni razvoj posameznikov in družbe. **V Sloveniji je treba povečati zavedanje o pomenu krajine v strokovni in širši javnosti, izboljšati vključevanje problematike urejanja krajine v izobraževalne procese, graditi vrednostni sistem širše javnosti ter izobraževati strokovno javnost in jo seznanjati z dobro prakso.**

6.1 Ozaveščanje

Opredelijo se ključni programi in načini ozaveščanja javnosti tako na osnovi predpisanih načinov v upravnih postopkih, v katerih sodeluje javnost (npr. javne razgrnitve prostorskih aktov), kot z medijskimi objavami. Spodbuja se izvajanje posebnih projektov za povečevanje zavedanja o pomenu krajine kot skupne dobrine in o odgovornem ravnanju, ob upoštevanju izkušenj z uspešnimi tovrstnimi projekti, kot je bil projekt »Mi urejamo krajino« (2004–2005).²⁸

Ukrepi — povezava s cilji 1.1–1.6, 2.3, 5.1

- Promocija/spodbujanje primerov dobre prakse in izpostavljanje negativnih pojavov (tudi kot del poročila o stanju krajine).
- Spodbujanje medijskih objav.
- Spodbujanje projektov ozaveščanja in vključevanja javnosti v procese načrtovanja, varstva in upravljanja krajine.
- Spodbujanje delovanja društev, katerih jedro delovanja je odgovorno načrtovanje, varstvo in upravljanje krajine.

6.2 Izobraževanje in raziskovanje

Spodbudi se boljše vključevanje problematike krajine v izobraževalne procese (osnovne in srednje šole) in v oblikovanje vrednostnega sistema širše javnosti. Posebna pozornost se nameni izobraževanju strokovne javnosti in seznanjanju s primeri dobre prakse, tako da se zagotovi celovitost znanj, razumevanje naravnih in družbenih procesov, načela krajinskega načrtovanja idr. na vseh ravneh načrtovanja, varstva in upravljanja krajine.

29 <https://www.vital-landscapes.eu/>

30 Recommendation CM/Rec(2018)9 of the Committee of Ministers to member States on contributing to the implementation of the European Landscape Convention of the Council of Europe: creation of public funds for landscape, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808eedfd

Ukrepi — povezava s cilji 1.1–1.6, 2.3, 5.1

- Povezovanje, ozaveščanje in izobraževanje vseh deležnikov na področju vzgoje in izobraževanja.
- Uveljavitev strokovno usklajenih vsebin v izobraževalnih programih na vseh ravneh.
- Povečanje obsega krajinskih tem v stalnem poklicnem usposabljanju ZAPS.
- Ustanovitev raziskovalne institucije na področju načrtovanja, varstva in upravljanja krajine.

6.3 Promocija, primeri dobre prakse, nagrade

Omogočijo in spodbudijo se oblikovanje, razvoj in uveljavljanje dobre prakse na vseh področjih obravnave krajine. Primeri dobre prakse se promovirajo v strokovni in širši javnosti, zagotovi se njihova javna dostopnost. Kot temeljni nosilec aktivnosti na tem področju se uveljavi služba za krajino, ki skrbi za sprotno vrednotenje in objave primerov dobre prakse (navodil, priporočil, priročnikov, vzorčnih primerov za obravnavo krajine) v prostorskem načrtovanju ter v presojanju vplivov na okolje in projektiranju ter zagotavlja promoviranje (npr. z medijskimi objavami, bodisi kot izpostavitve dobre prakse bodisi kot kritika slabe prakse) in nagrajevanje najboljših primerov. Spodbudi se izvajanje ciljno usmerjenih projektov, npr. po vzoru projekta Vital Landscapes (2011).²⁹

Ukrepi — povezava s cilji 1.1–1.6, 2.3, 5.1

- Promoviranje primerov dobre prakse v medijih ter zagotovitev ustreznih znanj in ozaveščenosti na strani medijev.
- Izbor del za slovenske kandidature za nagrado Sveta Evrope, ki bodo konkurenčne na evropski ravni.
- Promocija nagrade Sveta Evrope za krajino, pomoč pristojne službe za krajino pri pripravi kandidatur.
- Vzpostavitev nagradnega sklada za nacionalno nagrado za kakovostno delovanje na področju krajine.

31 Primer tovrstnega financiranja je The National Lottery Heritage Fund v Veliki Britaniji – <https://www.heritagefund.org.uk>, ki prek posebnih shem financira tudi projekte v krajini, glej npr. Nenescape Landscape Partnership Scheme – <https://nenescape.org/heritage-lottery-fund-and-landscape-partnership-schemes>.

32 Takšno orodje/politiko pozna npr. Francija – »1% paysage, développement et cadre de vie« (1 % za krajino, razvoj in bivalno okolje). Cilj je poudariti pomen krajine in razvijati območja v bližini nove cestne infrastrukture. Orodje omogoča, da se na območjih, ki jih je prizadela gradnja velike cestne infrastrukture, dvigne kakovost krajine in s tem izboljša kakovost življenja, pa tudi izobraževalne akcije. Glej: <http://circulaire.legifrance.gouv.fr/index.php?action=afficherCirculaire&hit=1&r=41201>

33 Tak je švicarski primer Landschaftsqualitätsbeitrag <https://www.blw.admin.ch/blw/de/home/instrumente/direktzahlungen/landschaftsqualitaetsbeitrag.html>

7 Finančni mehanizmi

V skladu s priporočili Odbora ministrov v zvezi z oblikovanjem javnih skladov za krajino³⁰ se oblikujejo finančni mehanizmi za načrtovanje, varstvo in upravljanje krajine. **Treba je določiti ustrezne finančne mehanizme in načine sodelovanja deležnikov**, npr. uveljavljanje javnega in/ali zasebnega financiranja ter drugih virov, kot so dobički iz iger na srečo,³¹ odvajanje deleža investicije v infrastrukturne objekte,³² turistične takse ali dajatve, povezane z javnimi deli, ter pogodbeno varstvo, skupne listine ipd. Ob upoštevanju usmeritev za urejanje zavarovanih in posebnih krajinskih območij se finančne podpore/spodbude, danes poznane predvsem v okviru kmetijskih politik,³³ ohranjanja narave in podnebnih politik, uveljavljajo tudi kot zaveza varstva, vzdrževanja in celovitega upravljanja krajine.

Ukrepi — povezava s ciljem 6.1, posredno tudi z ostalimi cilji

- Priprava posebnega projekta kot strokovne podlage/izhodišča za uveljavljanje finančnih mehanizmov na vseh ravneh urejanja krajine.
- Oblikovanje javnega sklada za krajino, prednostno namenjenega upravljanju krajine (vzdrževanju, obnovi, sanaciji razvrednotenih območij), ki bo predstavljal tudi vir sredstev za raziskave ter ozaveščanje in promocijo EKK in krajinske politike.
- Usmerjanje sektorskih finančnih mehanizmov v izvajanje ukrepov za vzdrževanje kulturnih (predvsem izjemnih) krajin in v ohranjanje prepoznavnosti.
- Vzpostavitev mehanizmov za urejanje in vzdrževanje zelenih in drugih javnih odprtih površin.
- Vzpostavitev dobro koordiniranega in preglednega sistema aktualnih finančnih mehanizmov in svetovanja, z javno dostopnimi osnovnimi informacijami.

8 Akcijski načrt za obdobje 2020–2025

Predlog prednostnih akcij za prvo petletno obdobje (2020–2025) vključuje akcije, za katere je bilo ugotovljeno, da so najpomembnejše in jih je treba izvesti čim prej, ker so bodisi (pred)pogoj za realizacijo drugih ukrepov bodisi razmeroma preproste in ne zahtevajo velikega finančnega ali organizacijskega vložka. Te akcije so:

- Nadgradnja spletne strani na temo krajine, določitev upravljavca in vzpostavitev rednega upravljanja (2020)
- Oblikovanje splošnih smernic za načrtovanje, varstvo in upravljanje krajine (2021)
- Izdelava priročnika za obravnavo krajine pri prostorskem načrtovanju in presojanju vplivov na okolje (2021)
- Posodobitev Regionalne razdelitve krajinskih tipov v Sloveniji in preoblikovanje v spletno aplikacijo (2020–2024)
- Opredelitev nabora izjemnih krajin in njihovo formalno zavarovanje (2020–2022)
- Vzpostavitev sistema finančnih mehanizmov (2020–2025)
- Izobraževanje in ozaveščanje o pomenu (načrtovanja, varstva in upravljanja) krajine (2020–2025)

Zaključek:
Od koncepta
do resolucije

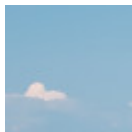
F Polhograjsko hribovje
(s cerkvijo sv. Jakoba), Luka Vidic

GRADIVO KONCEPT KRAJINSKE POLITIKE SLOVENIJE skupaj z drugimi gradivi, pripravljenimi v okviru projekta Varstvo in razvoj slovenske krajine: Izhodišča za oblikovanje krajinske politike, predstavlja **strokovno podlago za pripravo Krajinske politike Slovenije**. Od njenega sprejetja in izvajanja pričakujemo pomembne premike v razumevanju pomena krajine za razvoj družbe ter izboljšanje razmer na področju **varstva, načrtovanja in upravljanja krajine**. Za njeno uveljavitev je treba sprožiti proces priprave, ki bo pripeljal do končnega sprejetja formalnega dokumenta in do ustreznega organizacijskega okvira ter na ta način omogočil uvrstitev Slovenije med evropske države, ki aktivno uresničujejo cilje Evropske konvencije o krajini.

Pripravo Krajinske politike Slovenije je nujno treba zastaviti kot proces, ki zahteva široko usklajevanje in podporo različnih deležnikov z vseh področij družbe. Prvi korak v tem procesu mora biti vzpostavitev medresorske skupine (vsaj) štirih ministrstev – Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Ministrstva za kulturo, Ministrstva za gospodarski razvoj in turizem ter, v vlogi koordinatorja, Ministrstva za okolje in prostor. V okviru pristojnosti te skupine je treba prednostno opredeliti način priprave, strukturo in vsebino dokumenta ter deležnike in način njihovega sodelovanja pri pripravi in sprejemanju Krajinske politike Slovenije.

Ker se zavedamo, da bo izvajanje Krajinske politike Slovenije učinkovito le, če bo ta uživala široko podporo v družbi, sodelujoči v projektu že sedaj pozivamo in zbiramo morebitne komentarje na predstavljeni koncept, ki jih lahko podate na spletni naslov **mnenja@krajinskapolitika.si**. Prispeli komentarji bodo namenjeni izboljšavi izhodišč in snovanju nadaljnjih korakov od koncepta do resolucije o Krajinski politiki Slovenije.

Zakaj potrebujemo Krajinsko politiko Slovenije?

Za dvig pomena krajine v družbi in zagotovitev pravice uživati kakovostno krajino.

Za vzpostavitev celovitega sistema varstva, načrtovanja in upravljanja krajine.

Za odgovorno ravnanje s krajino, ki upošteva njen pomen za družbo.

Za ohranjanje in dvig kakovosti slovenske krajine.

Za sistemsko urejeno, povezano in koordinirano delovanje vseh deležnikov v zvezi z varstvom, načrtovanjem in upravljanjem krajine.

Za promocijo in ozaveščanje o krajini.

Za učinkovito izvajanje Evropske konvencije o krajini.

Za uresničevanje obvez Agende za trajnostni razvoj 2030.

Za uvrstitev med ugledne države, ki na področju urejanja krajine uveljavljajo napredne rešitve.